

10

2008
ročník 60
40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

OBSAH

- 311** _____ **Jak na projekty. Zkušenosti s přípravou a realizací projektů v Krajské knihovně v Karlových Varech – 2.**
 > Michaela Kožíšková
- 314** _____ **Moravská zemská knihovna v Brně oslavila 200 let**
 > Jaromír Kubíček
- 316** _____ **Kolokvium knihovnicko-informačních pracovníků zemí visegrádské skupiny V4+** > Jan Kaňka
- 319** _____ **KNIHOVNY A WEB 2.0**
Web 2.0 – Po stopách fenoménu > Jan Rylich
- 321** _____ **ZE ZAHRANIČÍ**
Střípky dojmů z kongresu ABF v Reměši > Jarmila Burgetová
- 323** _____ **Městské knihovny na česko-kladském pomezí aneb Od sousedských návštěv ke společným projektům**
 > Jan Meier
- 326** _____ **Jak mi nevidomí otevřeli oči** > Miroslava Mikušková
- 328** _____ **Úspěšná rekonstrukce Městské knihovny v Kuřimi**
 > Věra Štěpánová
- 329** _____ **Knihovna Památníku národního písemnictví na cestě k moderní veřejné knihovně** > Alena Petruželková
- 333** _____ **Je profese knihovníka úplně zastaralá? – 9. 33 důvodů proč jsou knihovny a knihovníci stále mimořádně důležití** > William Sherman
- 334** _____ **NA NÁVŠTĚVĚ**
Londýnské knihovny a jejich služby > Jarmila Kučerová
- 337** _____ **RECENZE**
- 339** _____ **Konference knihovny současnosti 2008**
- 340** _____ **Z KNIHOVEN**
- 342** _____ **ZUZANA HELINSKY ODPOVÍDÁ (NEJEN) ZE ŠVÉDSKA**
- 343** _____ **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR**
- 344** _____ **ZE SVĚTA**
 _____ **ZÁKLADNÍ KAMENY NOVÉ BUDOVY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR ANEB NÁROD SOBĚ II – 21.**
 > Jaroslav Císař

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
 příspěvková organizace Středočeského kraje,
 ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485

ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Redakce a inzerce: Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
 tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Kádnerová (předsedkyně), Ing. Aleš Brožek,
 Ing. Jan Kaňka, PhDr. Šárka Kašpárková,
 PhDr. Ladislav Kurka, PhDr. Jan Meier, Ing. Jiří Mika,
 Mgr. Petra Miturová, Mgr. Alena Otrubová, Mgr. Jan Pěta,
 Paed. Vladislav Raška, PhDr. Vít Richter,
 PhDr. Vladimíra Švorcová, PhDr. Eva Žáková

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá

redakce časopisu ČTENÁŘ: měsíčník pro knihovny

Klementinum 190, 110 00 Praha 1, tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz,

http://ctenar.svkkl.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a.s. – drobný prodej.

Podávání novinových zásilek povoleno

Ředitelstvím poštovní přepravy Praha

čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno

Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,

dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko:

Na rok 2009 objednávky přijímá redakce ČTENÁŘE

(adresa viz výše)

Cena jednoho čísla 60 Sk, roční předplatné 660 Sk,

cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 440 Kč

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR

Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované

materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 6. 10. 2008

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- > How to do projects – II. Experience with the preparation and realization of projects at the Regional Library in Karlovy Vary *Michaela Kožíšková* |311
- > Moravian Library in Brno – 200th anniversary *Jaromír Kubíček* |314
- > Colloquium of library and information staff from V4+ states *Jan Kaňka* |316
- > LIBRARIES AND THE WEB 2.0: On the trail of a phenomenon *Jan Rylich* |319
- > FROM ABROAD: Fragmentary impressions from the ABF Congress in Rheims *Jarmila Burgetová* |321
- > Town libraries in the Czech-Kladsko border area – from neighbourly visits to joint projects *Jan Meier* |323
- > Successful reconstruction of the Kuřim Town Library *Věra Štěpánová* |328
- > Museum of Czech Literature library – a museum library with ambitions of becoming a modern public library *Alena Petruželková* |329
- > Is it old-fashioned to be a librarian? Thirty-three reasons why libraries and librarians are still extremely important – 9 *William Sherman* |333
- > VISIT: London libraries and their services *Jarmila Kučerová* |334
- > REVIEW: Karel Klostermann – catalogue of works *Jiřina Kádnerová* |337
- > From the libraries |340
- > Regular features

AUS DEM INHALT

- > Wie mit den Projekten – I. Erfahrungen mit der Vorbereitung und Realisation der Projekte in der Kreisbibliothek in Karlsbad *Michaela Kožíšková* |311
- > Mährische Landesbibliothek in Brün feierte 200 Jahre *Jaromír Kubíček* |314
- > Kolloquium der Bibliothekarisch-Informationsschaffenden der Länder von Visegrader Gruppe V4+ *Jan Kaňka* |316
- > BIBLIOTHEKEN UND WEB 2.0: Den Spuren des Phänomens nach *Jan Rylich* |319
- > AUS DEM AUSLAND: Die Scherben der Eindrücke aus dem Kongress ABF in Reims *Jarmila Burgetová* |321
- > Stadtbibliotheken im böhmisch-polnischen Grenzgebiet oder Von den Nachbarbesuchen zu den Gemeinprojekten *Jan Meier* |323
- > Erfolgreiche Rekonstruktion der Stadtbibliothek in Kuřim *Věra Štěpánová* |328
- > Ist die Profession des Bibliothekars ganz veraltet? 33 Gründe warum die Bibliotheken und Bibliothekare immer außerordentlich wichtig sind – 9 *William Sherman* |333
- > AUF DEM BESUCH: Londoner Bibliotheken und ihre Dienste *Jarmila Kučerová* |334
- > REZENSION: Karel Klostermann – Aufstellung seiner Werke *Jiřina Kádnerová* |337
- > Aus den Bibliotheken |340
- > Regelmäßige Spalten

Milí čtenáři, na úvod bych ráda opět zmínila několik novinek, které jsme pro vás připravili. Jednou z nich je další rubrika, s níž se nyní budete na stránkách *Čtenáře* setkávat pravidelně. Nazvali jsme ji *Knihovny a Web 2.0*. Bude naplňována teoretickými i praktickými poznatky o tom, jak můžete ve svých knihovnách využít technologie, aplikace a všechny další možnosti, jež tento pojem zastřešuje.

Trochu s předstihem ještě upozorňuji na druhou novou rubriku, kterou teprve chystáme. Měla by se zabývat službami knihoven pro handicapované uživatele. První vlašťovkou k tématu je článek v tomto čísle nazvaný *Jak mi nevidomí otevřeli oči*. Od nového roku se problematice budeme věnovat častěji.

Aby těch změn nebylo málo, na příští rok též plánujeme rozšíření *Čtenáře* o čtyři stránky. Myslíme si, že zajímavých věcí se v knihovnictví děje nemálo a určitě by se o nich mělo psát.

Ale zpět k aktuálnímu číslu, které právě držíte v ruce. Dočtete se v něm mimo jiné o spolupráci knihoven na česko-kladském pomězi, přiblížíme vám služby vybraných londýnských knihoven a také moderní muzejní knihovnu Památníku národního písemnictví.

Letošní *Týden knihoven* proběhl ve znamení motta „Knihovny – rodinné stříbro“. Když jsem obdržela před jeho zahájením dokument, který obsahoval přehled všech doprovodných akcí a čítal 130 stran, uvědomila jsem si opět, jak pestrá nabídka pro zájemce knihovny připravují. Stejně tak jako podzimní příroda, doprovázená sice plískanicemi, ale hlavně nádhernými barvami, nám i knihovny dávají najevo, že máme otevřít oči a z té pestrobarevnosti života vybírat. Určitě nejen já jsem jim za to vděčná.

A jak zní malé nalákání na další číslo? V listopadu si nenechte ujít důležitý materiál o změnách v evidenci a vykazování knihovnických a informačních služeb, které se budou vztahovat k roku 2009. Určitě se vrátíme k významné události, kterou je udílení cen *Knihovna roku* a nabídneme vám první část materiálu o architektuře knihoven, který je zaměřen zejména na přípravu stavby.

Příjemné čtení přeje

Lenka Šimková

☑ Mezinárodní výstavní projekt Slovenské národní knihovny v Martině **Cesty slovenskej knihy – Od Proglasu k postmoderne**, který byl připravený u příležitosti devadesátého výročí vzniku prvního společného státu Čechů a Slováků, se představí **od 26. září do 10. listopadu** v Galerii Klementinum.

☑ V pořadí již 9. ročník konference **Archivy, knihovny, muzea v digitálním** světě se koná **3. a 4. prosince 2008** v konferenčním sále Národního archivu v Praze. Konference je věnována problematice spolupráce archivů, knihoven, muzeí, galerií a památkové péče při využívání informačních a komunikačních technologií pro ochranu a zpřístupnění kulturního dědictví. Více informací na <http://skip.nkp.cz/akcArch08.htm>.

☑ Seminář **Knihy, čtení, čtenářství – a co děti?** pořádá **2. 12. 2008** Moravská zemská knihovna v Brně. Seminář bude zaměřen na současnou literaturu pro děti, problematiku dětského čtenářství, výzkumy v ČR. Jeho součástí budou i inspirativní zkušenosti s podporou čtenářství v knihovnách a ve školách. Informace naleznete na <http://www.mzk.cz/aktivity>.

NEUŠLO NÁM

☐ Ministr kultury ČR Václav Jehlička odvolal v úterý 9. září 2008 Vlastimila Ježka z funkce generálního ředitele Národní knihovny České republiky. Zároveň pověřil řízením této instituce – se všemi pravomocemi i povinnostmi spojenými s funkcí generálního ředitele – Mgr. Pavla Hazuku (dosavadního ředitele Památníku národního písemnictví), který se vedení NK ČR ujal 10. září dopoledne.

☐ Na 13 pobočkách Městské knihovny v Praze (MKP) je možné podat žádost o vystavení karty *opencard* i si zde kartu po vyhotovení vyzvednout. *Opencard* je univerzální čipová karta určená obyvatelům a návštěvníkům Prahy (slouží např. jako elektronická „tramvajenka“ v Pražské integrované dopravě a k identifikaci v síti automatizovaných poboček MKP). Pokud si zažádáte o její vydání mezi 2. 9. a 31. 10. 2008 na vybraných pobočkách MKP, získáte bonus – roční registraci do MKP zdarma. Další podrobnosti viz <http://www.mlp.cz/opencard.htm>.

JAK NA PROJEKTY

Zkušenosti s přípravou a realizací projektů v Krajské knihovně v Karlových Varech

2

Krajská knihovna v Karlových Varech řadu let realizuje projekty, díky kterým rozšířila nejen své služby pro veřejnost, ale zajistila např. i vzdělávání pro knihovníky Karlovarského kraje. Ráda bych ostatním knihovnám předala zkušenosti s přípravou a realizací projektů, jež jsem získala na pozici projektové manažerky, kterou v Krajské knihovně vykonávám již pět let.

VÝZVA K PODÁVÁNÍ PROJEKTŮ

Informace o vyhlášených výzvách nalezne zájemce především na webových stránkách vyhlásovatelů (např. ministerstev ČR, krajů, měst, nadací, fondů atd.) či na webových portálech, které kompletně sledují výzvy v rámci ČR (www.edotace.cz, www.ecn.cz, www.strukturalni-fondy.cz). Výzvy bývají též uveřejněny jako inzerát v tisku. Obsahují většinou tyto informace: kdo vyhláší výzvu, cíl vyhlášeného dotačního programu (cíle projektu), cílová skupina, doporučené aktivity, informace o oprávněných žadatelích, o výši dotace (min. a max. výše v Kč či EUR), délka projektu, informace o případném partnerství, popř. nutná finanční spoluúčast žadatele, termín odevzdání žádosti. Součástí výzvy je odkaz na formulář žádosti, který je nutno vyplnit, včetně seznamu příloh k projektu, které se musí k žádosti přiložit. Je velmi důležité, aby si žadatel výzvu pečlivě prostudoval, přehlednutí jakéhokoliv detailu může mít vliv na následné vyloučení projektu z hodnocení (např. z důvodu nedoložení povinné přílohy či uvedení neoprávněných nákladů v rozpočtu). Pokud má žadatel nějaké dotazy či nejasnosti, je vhodné je konzultovat s vyhlásovatelům ještě před finálním zpracováním žádosti. Včasné vyjasnění může předejít zbytečným chybám v projektu.

FORMA PROJEKTOVÉ ŽÁDOSTI

Aby měl projekt při hodnocení úspěch, je nutné dodržet následující pravidla. Projektová žádost by měla být napsána pokud možno stručně, jasně a výstižně. Zbytečné jsou prázdné texty, nic neříkající dlouhé věty a souvětí, cizí slova, nevysvětlené zkratky atd. Může se stát, že projekt dostane k hodnocení osoba, která o knihovně nic neví. Budou jí cizí všechny odborné pojmy, nepochopí základní cíle projektu. Snažte se tedy spíše o jednodušší jasný text, který se bude dobře číst. Tvořte v textu často odstavce, text vypadá lépe, dobře se studuje a chápe. Velmi důležité je konkrétně vyplnit jednotlivé části žádosti. Není možné napsat neurčité plány, ale přesně definovat především aktivity a cíle projektu, cílovou skupinu a výsledky projektu. Bez uvedení těchto základních údajů nemá projekt šanci na úspěch. Rada zní – vytvořte raději jednodušší projekt, který budete schopni zrealizovat, než náročný, složitý a ambiciózní, ve kterém se velice brzy „utopíte“. Následující text popisuje základní body, které se většinou v žádostech objevují a je nutno je co nejlépe charakterizovat. Jak vypadá např. žádost do operačních programů v rámci ČR (čerpání ze strukturálních fondů v ČR), lze zjistit na www.eu-zadost.eu nebo na www.eu-zadost.cz.

OBVYKLÝ OBSAH PROJEKTOVÉ ŽÁDOSTI

Název projektu

Název projektu by měl vystihnout pokud možno obsah projektu. Měl by být krátký, nápaditý, poutavý na první pohled. Už jen samotný název projektu může vzbudit v hodnotiteli sympatie (či antipatie) a částečně ovlivnit výsledek hodnocení.

Potřeba a zdůvodnění projektu

Tato část projektové žádosti je velmi důležitá. Pokud není projekt potřebný (nutný!), není důvod, aby byl podpořen. Popište zde nevyhovující (vážnou, kritickou, bezvýhodnou) výchozí situaci, která bude řešena právě vaším projektem, tzn. váš projekt tuto situaci (vy)řeší. Hodnotitelé ví, že projekty musí být „naléhavé“, a tuto skutečnost v nich hledají. V některých případech je nutné přiložit k projektové žádosti zpracovanou analýzu, která popisuje a rozebírá daný problém.

Cíl projektu

Je nutné, aby cíl projektu byl v souladu se zaměřením vyhlášeného programu (výzvy). Pokud nebude projekt splňovat cíle vyhlášené výzvy, bude z hodnocení vyloučen. Při psaní projektové žádosti se dívejte na projekt očima cílové skupiny projektu (nové nabídky, zkvalitnění či rozšíření služeb pro cílovou skupinu). Je chyba, jestliže je projekt postaven na bázi – knihovna si vybaví počítačovou učebnu, doplní knihovní fond, vybaví kanceláře atd. Všechny výsledky musí sloužit cílové skupině (uživatelům knihovny). Projekt by měl současně naplňovat krátkodobé či dlouhodobé vize a plány (strategie) organizace.

Vazba na strategické dokumenty

V této části žádosti je nutné uvést strategické dokumenty v rámci ČR (včetně regionálních), kde je popsána problematika, kterou řeší váš projekt. Tzn. uvést konkrétně, v jakých nařízeních, zákonech, vyhláškách, koncepcích či doporučeních se nachází téma, které je obsahem projektu. Váš projekt vlastně „naplňuje“ cíle či řeší problémy, které jsou v těchto dokumentech popsány. V žádosti lze uvést i konkrétní větu či odstavec, popř. odkázat na stranu v dokumentu.

Cílová skupina

Při přípravě projektové žádosti je nutné mít na mysli, že úspěšný a přínosný projekt musí vycházet z definovaných a ověřených potřeb cílových skupin (informace lze získat např. dotazníkem). Vhodné je dostatečně popsat cílovou skupinu a uvést její velikost.

Aktivity projektu

Aktivity jsou logické celky projektu (možno též etapy), které jsou naplánovány buď za sebou (např. rekonstrukce budovy), nebo mohou být realizovány souběžně (např. vzdělávací kurzy). Jasná definice aktivit v projektové žádosti je důležitá. Jednotlivé projektové činnosti jsou podrobně „rozebrány“ a „naceněny“ (rozpočet projektu). Žadatel by měl též reálně nastavit harmonogram projektu. Pokud jde např. o projekt financovaný z evropských fondů, je vhodné před jeho realizací naplánovat tak tři měsíce, které lze pracovně nazvat „start projektu“ – čili samotná příprava „skutečných“ aktivit projektu. Nikdo nezačne realizovat projekt hned po podpisu smlouvy o obdržení dotace, je nutné jednotlivé aktivity připravit, nasmlouvat s dodavateli či oslovit a komunikovat s cílovou skupinou projektu atd.

Partnerství v projektu

V některých projektech (evropské fondy) bývá povinná spolupráce s partnery. Jako vhodní se jeví např. knihovny v regionu, úřady práce, neziskové organizace, popř. další organizace v daném kraji atd. Nezbytné je, aby měl partner v projektu skutečnou úlohu, tzn. podílel se již na přípravě projektu a poté na jeho realizaci. Mezi žadatelem a partnerem bývá většinou uzavřena smlouva o partnerství, která obsahuje konkrétní popis všech povinností a práv smluvních stran v rámci daného projektu. Není možné, aby byl partner současně dodavatel. Partner nemůže v rámci projektu fakturovat žadateli za služby.

Rozpočet projektu

Rozpočet je především odhadem nákladů, musí korespondovat s aktivitami projektu. Měl by

být reálný a přiměřený. Zkušený hodnotitel z rozpočtu pozná, kdy se chce žadatel díky projektu „vybavit“. Projekty v rámci evropských fondů mají navíc procentuální omezení čerpání v jednotlivých kapitolách, tyto závazné limity je nutno dodržet, jinak nebude projekt schválen. Informace nalezne žadatel v příručkách a dalších dokumentech, které doporučuje daná výzva. Při sestavování rozpočtu je důležité na nic nezapomenout, např. na náklady na publicitu, stavební dozor či audit – je-li povinný. Uznatelné náklady jsou v některých případech též bankovní poplatky. Pokud opomenete nějakou povinnou položku do rozpočtu zakomponovat, musíte ji zaplatit ze svého. Může jít o desetitisíce korun.

Publicita projektu

Publicitu je nutné dodržet především při čerpání ze strukturálních fondů EU. Evropská unie pohlíží na publicitu velmi přísně, existuje manuál, který přesně definuje formy, jak má publicita vypadat a jakým způsobem ji musí realizátor projektu zajistit. Nedodržení správnosti způsobí to, že nebude např. proplacena faktura za inzerát o projektu v novinách (jsou-li špatně uvedena loga), ale hrozí další finanční postihy, např. krácení dotace atd. Je proto nutné celý manuál publicity dopředu důkladně prostudovat a požadované formy při realizaci projektu důsledně dodržovat. Kontrola publicity je též předmětem kontrol ze strany poskytovatele financí. Doporučení: před zadáním jakékoliv zakázky (propagační materiály, inzeráty, informační tabule atd.) zašlete poskytovateli dotace elektronický náhled ke schválení (potvrzení schválené verze si uschovejte) a teprve poté zadejte vybrané firmě její výrobu. Vyvarujete se tak nepříjemným problémům, které mohou znamenat finanční postihy pro vaši organizaci.

Výstupy z projektu

Je velmi důležité, co projekt přinese. Záleží na žadateli, jaké výstupy si sám stanoví, především na jeho správném odhadu výsledků projektu. Výstupy je nutno přesně popsat do projektové žádosti, většinou v číslech. Např. vzdělávání knihovníků – počet zrealizovaných kurzů, počet absolventů, počet účastníků, počet podpořených organizací atd. Výstupy je nutné dodržet. V případě nenaplnění nadefinovaných výsledků hrozí opět finanční sankce. Z tohoto důvodu je nutné reálně nastavit cíle již v projektové žádosti.

Další části žádosti, které je většinou nutno vyplnit jsou např.: inovativnost projektu (co nového přinese, v čem je nový), informace o realizačním týmu projektu (výčet a popis jednotlivých funkcí projektového týmu), rizika projektu (definice rizik včetně návrhu řešení) atd.

REALIZACE PROJEKTU

Informace o schválené dotaci určitě v organizaci způsobí velké nadšení. Ovšem potrvá většinou dva až tři roky (projekty v rámci strukturálních fondů), než bude projekt realizován. Projektový tým čeká opravdu hodně práce – realizace aktivit, plánované či neplánované kontroly, monitorovací zprávy (včetně připomínek, které je nutno vyřešit), zajištění publicity projektu atd. Pokud bude tým aktivně spolupracovat a projekt je optimálně nastaven (rozpočet, harmonogram, výstupy projektu atd.), je zcela jisté, že bude úspěšně zrealizován a plánované výstupy budou naplněny. Jelikož musí být dodržována publicita na všech písemných dokumentech (objednávky, dopisy, smlouvy, prezenční listiny, programy akcí atd.), je dobré si vytvořit hlavičkový papír se všemi povinnými logy a hláškami (včetně názvu projektu a kontaktu na projektového manažera), který lze používat po celou dobu realizace projektu.

Je dobré vést si též deník – „termínovník“, tzn. všechny akce v rámci projektu (např. semináře, porady týmu, kontroly atd.) evidovat v jednom dokumentu. Dva až tři roky jsou opravdu dlouhá doba, termínovník ušetří všem čas a usnadní orientaci. Při realizaci projektu je velmi nezbytná komunikace mezi realizátorem (žadatelem) a partnery projektu, dále mezi poskytovatelem dotace a realizátorem. Všechny nejasnosti je nutné pokud možno předem konzultovat, aby se předešlo

případným pozdějším problémům. Poskytovatel dotace by měl být též informován o veškerých akcích v rámci projektu, měly by mu být zaslány všechny pozvánky na akce, tiskové konference, které se v rámci projektu konají (např. na začátku a na konci projektu). Důležitá je vzájemná informovanost o všech změnách, které se týkají projektu. Čerpání rozpočtu by mělo odpovídat realizovaným aktivitám. Je užitečné si čerpání pokud možno dopředu naplánovat (např. publicitu doporučuji realizovat hned od začátku projektu), čerpání na konci projektu může znamenat uznání těchto nákladů, pokud nebudou dostatečně zdůvodněny.

Moravská zemská knihovna v Brně oslavila 200 let

Vznik instituce je dán zakládací listinou. Knihovny však v minulosti tvořily součást učených společností, které působily v duchu svého poslání, ke kterému časem potřebovaly i literaturu. A tak počátek vzniku takové knihovny bývá nepřesný. Není tomu však u Moravské zemské knihovny, která má své přesné datum založení. Její vznik je spojen s Moravskoslezskou hospodářskou společností, která má své počátky na přelomu 18. a 19. století. V jejím hlavním inventáři je k datu 6. července 1808 zapsána první kniha, která je dodnes v Moravské zemské knihovně (MZK) dochována. Jde o příručku Johanna Bernharda Fischera o ztrátě zrna při setbě, která vyšla v Norimberku ve stejném roce. Sama o sobě je zajímavá jednak tím, že se nám ji nepodařilo objevit ve fondech jiných evropských knihoven a je tedy unikátní, jednak proto, že je dokladem aktuálního zájmu o užitečné novinky vydávané v té době.

Spolková knihovna postupně rostla v rámci Hospodářské společnosti. Po ustavení zemského (v té době Františkova) muzea v roce 1818 v rámci Hospodářské společnosti se stala knihovna jeho součástí. V roce 1883 byla zpřístupněna odborné veřejnosti, do té doby byla určena jen členům společnosti. Na konci 19. století, v roce 1899, se stala samostatnou institucí pod názvem Zemská knihovna moravská a v roce 1907 byla dislokována do nového Zemského domu II. Po založení 2. české univerzity u nás v roce 1919 plnila úkoly ústřední knihovny Masarykovy univerzity jako samostatná Zemská a univerzitní knihovna. V roce 1958 došlo ke sloučení tří brněnských vědeckých knihoven – univerzitní, pedagogické a technické – do společné Státní vědecké knihovny, která se v roce 1993 vrátila ke staronovému názvu Moravská zemská knihovna. Posledním mezníkem je rok 2001, od kdy své služby poskytuje v moderní účelové budově.

Za 200 let se Moravská zemská knihovna rozvíjela ve druhou největší knihovnu v ČR s téměř 4 miliony knihovních jednotek (z toho je přes 3 miliony knih a časopisů, 100 tisíc hudebnin a více než půl milionu patentů a norem), 30 tisíci registrovaných čtenářů v roce, kteří si vypůjčí na půl milionu dokumentů a 170 zaměstnanci.

Výstava Knihovní sbírky Moravské zemské knihovny v Památníku moravského písemnictví

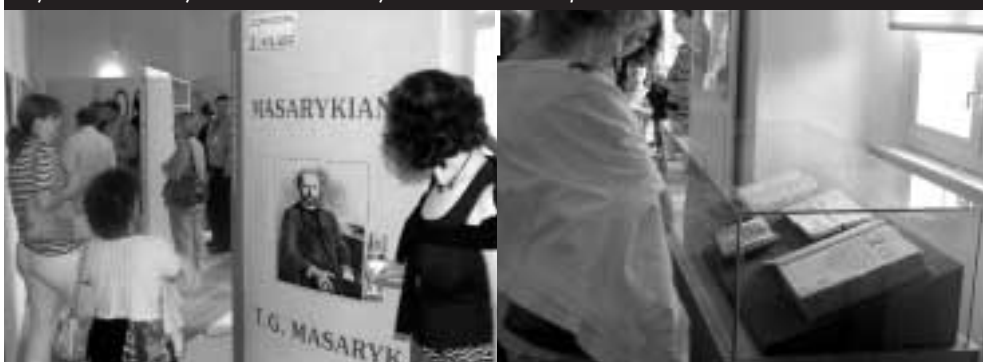

Foto Vilém Kaplan

Uvedené skutečnosti si jistě zasloužily nejen důstojného připomenutí minulosti, ale také pozornosti směrem k dalšímu rozvoji. Takto byly také akce k oslavám výročí knihovny pojety, a aby se zdařily, byl ustaven přípravný výbor složený jak ze zástupců zřizovatele, krajského úřadu, národní knihovny, tak z potenciálních sponzorů z řad spolupracujících firem. Významnou skutečností bylo rozhodnutí ministrů kultury zemí Visegrádu uspořádat 2. kolokvium knihovnicko-informačních pracovníků v České republice, kterého se Moravská zemská knihovna organizačně ujala.

Tradici byly věnovány dvě akce: jednak vydání jubilejní publikace a dále v obdobném pojetí instalovaná výstava. Protože v minulosti již historie knihovny byla zpracována a vydána před čtvrt stoletím, tentokrát byla pozornost zaměřena na knihovní sbírky. Reprezentační publikaci *Moravská zemská knihovna v Brně 1808–2008: knihovní sbírky* (Brno, 2008. 140 s. ISBN 978-80-7051-177-0) naplnily statě od vynikajících odborníků o zajímavých tematických sbírkách. Jedná se o osobní knihovny básníků Vysočiny – Otokara Březiny (napsal Petr Holman), Jakuba Demla (napsala Daniela Iwashita) a Josefa Floriana (napsal Jaroslav Med). Sbírkou *masarykian* uvedl Jan Zouhar a protože se nepodařilo získat vhodného autora pro charakteristiku sbírky *komenian*, přetiskli jsme stať T. G. Masaryka o Komeniánském z roku 1892, která je nestárnoucí. Další statě o rukopisech, Mollově mapové sbírce, Schramově sbírce vedut, Richterových litografiích Brna a zednářské literatuře napsali odborníci knihovny. Nad textem dominují barevné fotografie k jubileu knihovny i s ukázkami jednotlivých sbírek natolik, že kniha je velice poutavá.

Výstava *Knihovní sbírky Moravské zemské knihovny* byla otevřena v Památníku moravského písemnictví v rajhradském klášteře, který spravuje Muzeum Brněnska. Záměr ustavit Památník písemnictví na Moravě byl spojen s Moravskou zemskou knihovnou již před třiceti lety, kdy knihovna měla klášterní knihovnu ve správě. Po vzoru Jihočeské vědecké knihovny zamýšlela přesunout do Rajhradu oddělení starých tisků i s fondy, tak jako dosud tomu je v klášteře Zlatá koruna u českobudějovické knihovny.

Když se však podařilo MZK postavit novou knihovnu, prostorové důvody odpadly a myšlenky památníku se ujalo Muzeum Brněnska, které v klášteře zřídilo samostatné velice aktivní pracoviště. Památník vybudoval expozici vývoje literatury, nemine měsíc bez nové výstavy a areál kláštera benediktini postupně rekonstruuje. Výstavu pro MZK provedl Památník velice nápaditým způsobem. Výstava potrvá až do konce listopadu 2008.

V knihovnictví (a to nejen u nás) byla zahájena éra digitalizace. *Digitalizace – cesta k ochraně a zpřístupnění dokumentů* se stala tématem dvoudenního kolokvia knihovnických pracovníků, konaného v hotelu AVANTI 6.–8. července 2008. O kolokviu pojednává podrobněji následující příspěvek.

Odborné akce oslav měly i společenská setkání, která jim tvořila důstojný doprovod. Slavnostní zahájení se konalo v Městském divadle, kde v úvodu ředitel knihovny poděkoval Fr. Zborníkoví, řediteli odboru umění a knihoven, za přístup ministerstva kultury jako zřizovatele MZK. Pěče MK se projevila zejména v tom, že v Brně jsou poskytovány knihovnické a informační služby v nové moderní knihovně, která byla otevřena v dubnu 2001. Šlo o první novostavbu velké knihovny postavenou u nás po neskutečně dlouhé přestávce. Předchozí novostavbou byla Městská knihovna na Mariánském náměstí v Praze roku 1928. Stejně tak si zasloužil poděkování Jihomoravský kraj, v osobě radního pro kulturu Jana Letochy, za vzorový přístup k financování regionálních funkcí a organizování krajského systému knihoven. Následující inscenace Stanislava Mošičky a Petra Ulrycha *Koločava* podle literární předlohy Ivana Olbrachta byla nezapomenutelná.

Nebyli bychom na Moravě, kdybychom účastníky oslav nepozvali do budovy MZK na ochutnávku vína. Několik vinařů nabízel své vzorky špičkových vín a cimbálová kapela *Portáš* zpívala a hrála dlouho i pro exkurze po knihovně, kterých se ve třech skupinách účastnilo 60 zájemců. I když MZK působí v nové budově osmým rokem, stále je ještě mnoho takových, kteří ji navštíví poprvé.

JAROMÍR KUBÍČEK > kubicek@mzk.cz

ČTENÁŘ informuje

Časopis Čtenář najdete na pultech knihkupectví ACADEMIA
• Václavské náměstí 34, PRAHA 1 • Národní třída 7, PRAHA 1
• náměstí Svobody 13, BRNO

Kolokvium knihovnicko-informačních pracovníků zemí Visegrádské skupiny V4+

Digitalizace – cesta k ochraně a zpřístupnění dokumentů – tak znělo téma v pořadí druhého mezinárodního knihovnického kolokvia V4+, které se konalo 6.–8. července 2008 v Brně (první proběhlo v roce 2006 v Banské Bystrici). Doba konání ani místo nebyly zvoleny náhodou, kolokvium se stalo důstojnou součástí oslav dvoustého výročí založení pořádací instituce, Moravské zemské knihovny v Brně.

Tématem prvního dne odborného jednání byly **Národní strategie digitalizace knihovních sbírek**. Tento blok moderoval Adolf Knoll. Sám zahájil program svou prezentací projektu ENRICH¹, mezinárodního rozvinutí Manuscriptoria. Mimo jiné zdůraznil, že cílem projektu není sjednocení metadatových formátů používaných jednotlivými účastníky, ale naopak interoperabilita mezi nimi (zejména MARC a TEI). Problémem je často struktura jednotlivých digitálních knihoven, odkud se čerpají obrazová data – bývají závislé na konkrétním použitém SW.

Zástupci **maďarské** národní knihovny Péter Dippold a Katalin Bánkeszi představili záměr vybudovat v letech 2006–2013 Národní digitální registr, který by zachycoval stav a záměry digitalizace v maďarských knihovnách, muzeích a archivech. Největšími tamními digitálními knihovnami jsou v současnosti Hungarian Electronic Library² a John von Neumann Digital Library³. Důležitou součástí národní strategie je oblast vzdělávání.

Zástupkyně **lotyšské** národní knihovny Inga Grīnfelde hovořila jednak o již existující lotyšské národní digitální knihovně Letonica, jednak o národní digitalizační strategii, která je rozložena na léta 2006–2012 a finančně je dotována částkou 2 mil. €. Strategie zahrnuje celé spektrum paměťových institucí. V tuto chvíli Letonica⁴ obsahuje sbírky dvou největších akademických knihoven, tří výzkumných institucí, jedenácti veřejných knihoven a jedné vládní agentury. V plánu je digitalizace 13 mil. stran periodik a 30 mil. stran monografií.

Velká pozornost se věnuje procesu rozpoznávání skenovaného textu (OCR), mj. kvůli dříve používané lotyšské fraktuře a také autorskoprávním otázkám zpřístupnění.

Zástupkyně **polské** národní knihovny Katarzyna Āaska prezentovala národní strategii digitalizace, kterou na léta 2007–2013 přijal národní Výbor pro digitalizaci. Hlavními záměry je digitalizovat důležitou část polského kulturního dědictví a zpřístupnit jej veřejnosti přes internet. Součástí příspěvku byly charakteristiky sedmi nejdůležitějších v současnosti fungujících polských digitálních knihoven. Přednášející zmínila také dva běžící projekty: *Electronic library of Polish historical texts* a digitalizaci důležitého periodika *Kurier Warszawski*. Součástí polské strategie je zapojení digitalizovaných sbírek do TEL⁵ a portálu Europeana⁶.

Ředitel **slovenské** národní knihovny Dušan Katusčák představil velkoryse pojatý Operační program *Informatizácia spoločnosti*⁷, který má díky podpoře strukturálních fondů EU rozpočet 30 mil. €. Hlavní součástí projektu je masová digitalizace 500 tis. slovacikálních monografií a 10 tis. titulů periodik. Začíná se budovat digitalizační pracoviště SNK ve Vrútkách (bývalá kasárna), kde budou v provozu robotické skenery (4DigitalBooks), úložiště bude realizováno na platformách SUN a Oracle (výhled 55 PB). Přístup k digitálnímu obsahu zajišťuje portál Memoria Slovaca⁸. Kromě jiného je v plánu zapojení velkého komerčního poskytovatele obsahu Slovakia Online.

Christa Müller, pracovnice rakouské národní knihovny, ve svém příspěvku poskytla komplexní informaci o digitalizaci v **Rakousku**. Zmínila zapojení do důležitých evropských projektů TEL, EDL⁹, PLANETS¹⁰ a IMPACT¹¹. Strategie digitalizace na úrovni národní knihovny je zaměřena dvěma směry: masová digitalizace a digitalizace speciálních sbírek. První směr reprezentují tři velké projekty: ANNO¹² (Austrian Newspapers Online), ALEX¹³ (knihovna

parlamentáří a právních textů Rakouska a Habsburské monarchie) a Bildarchiv Austria¹⁴ (fotografie a historické portréty). V oblasti speciálních sbírek jde zejména o digitalizaci cca 22 tis. analogových zvukových dokumentů (cca 30 tis. hodin záznamu).

Zástupkyně Rumunské národní knihovny Elena Tîrziman seznámila posluchače se stavem a záměry digitalizace v **Rumunsku**. Doposud zde až na několik izolovaných a rozsahem malých sbírek neexistují podstatnější digitalizační projekty, a tak je na léta 2008 až 2014 naplánován projekt digitalizace kulturního dědictví a vytvoření rumunské digitální knihovny. Jedním z novějších počínů v oblasti digitalizace je zapojení rumunské sbírky několika starých tisků do Manuscriptoria.

Druhý blok – **Technologie pro digitalizaci** – moderoval Petr Žabička. Obsahově ho ještě první den zahájil příspěvek Petera Günthera (fa DISC) na téma *Dlouhodobé archivace digitálního obsahu na Blue-Ray discích*. Srovnával tuto technologii s technologií diskových polí RAID a vyzdvihl zejména řádově nižší energetickou náročnost. Z dalších kladných vlastností lze jmenovat vysokou hustotu záznamu, dobrou čitelnost, vysokou odolnost nosiče záznamu. Deklarovaná doba životnosti je 50 let, odhaduje se však až 200 let.

Druhý den byl zahájen prezentací Andrease Parschalka z innsbrucké Universitäts- und Landesbibliothek Tirol. Tato knihovna je koordinátorem a technologickým centrem projektu Digitization-on-Demand, který je uživatelům znám pod pojmem *e-Books-on-demand – EOD*. Třináct zapojených knihoven prostřednictvím svých on-line katalogů nabízí přímé objednání elektronické kopie děl s uplynulou autorskoprávní ochranou ve formě dvouvrstvého PDF (skanovaný obraz + prohledatelný text). Výslednou elektronickou knihu je možno buď stáhnout, nebo si nechat poslat na DVD, platba probíhá on-line, převodem z účtu či na dobírku. Z českých knihoven je zatím zapojena MZK Brno.

Thomas Wolf-Klostermann přednesl příspěvek s názvem *Kvalitativní a konzervační požadavky při digitalizaci – cesta Bavorské státní knihovny*. Bavorská státní knihovna digitalizuje ve třech liniích: rukopisy, inkunábule,

staré tisky a historické mapy na vlastním pracovišti, novodobé fondy na zakázku formou služby a monografie 16.–19. století prostřednictvím projektu *Google Books*. Při digitalizaci vzácných fondů kladou důraz na kvalitu a šetrnou manipulaci s dokumenty, nepoužívají se přítlačná skla (otevírání hřbetů v kolébkách v úhlech 60–120°). V Mnichovském digitalizačním centru vyvinuli několik pomůcek pro práci, např. olovené řetězy v sametových rukávech pro otevření knihy, plexisklové „prsty“ pro přítlačení stran, polštářky ze skleněných kuliček pod hřbety knih ad. V současné době je digitalizováno bezmála 29 tis. titulů¹⁵.

Zástupce firmy Treventus Mechatronics Stephan Tratter představil zajímavou konstrukci jejich výrobku *ScanRobot* pro masovou digitalizaci (mj. je používán výše zmíněným centrem v Mnichově). Jde o originální řešení, kdy skenovaná vázaná předloha je uložena rozevřená v kolébce s úhlem 60°, do níž zajíždí klínovitá skenovací hlava, která vždy při cestě vzhůru přisaje podtlakem dvě stránky a současně je naskenuje. V horní poloze je proudem vzduchu otočí a proces se opakuje. Zařízení dosahuje výkonu 500–300 stran za hodinu. Výhodou je, že vyrovnávání a čištění obrazu probíhá přímo při skenování. Technologie, která se začala rodit jako studentský projekt, získala velkou cenu na CeBITu 2007.

Jinou konstrukci používá skener *4Digital-Books*, který představil Jean Marc Rod. Vázané předlohy jsou rozevřeny úplně do úhlu 180° a přítlačeny zespodu na sklo (dle výzkumu to snese bez úhony cca 80 % dokumentů). Otáčení stránek zajišťuje opět podtlak, při otáčení je měřena tloušťka papíru a kontroluje se, zda se neotáčí více stran najednou. Přednášející se ve svém příspěvku nevěnoval pouze technologii, ale celé problematice založení efektivních digitalizačních center a nastavení workflow. Svě teze ilustroval na několika velkých fungujících centrech v zahraničí.

Problematice workflow při digitalizaci se věnoval také představitel fy CCS – Content Conversion Specialists, Claus Gravenhorst. Klíčovou fází jejich pracovní linky je právě tzv. konverze, kde speciální SW DOCWorks provede předzpracování skenovaného obrazu, analýzu layoutu stránky, OCR, ISR (Intelligent Structure

Recognition), extrakci metadat a kontrolu kvality. V praxi to znamená, že v této fázi např. při skenování novin proběhne rozdělení celé stránky do jednotlivých logických bloků – článků, rozpoznání jejich názvů a identifikačních údajů (číslo, ročník, strana, datum). Tyto údaje jsou pak ve strukturované podobě uloženy jako XML metadata formátu ALTO (Analyzed Layout and Text Object) a spolu s obrazem ve formátu TIFF „zabaleny“ do kontejnerového formátu METS. CCS provozuje např. digitalizační centrum pro British Library (1,5 mil. stran za měsíc).

Problematické masové digitalizace se věnovala také pracovnice slovenského zastoupení fy Microform, Alena Kulíková. V prvních projektech skenovali několik větších slovenských listkových katalogů knihoven. Dalším projektem, na kterém se podílí, je DiFMoe¹⁶ (Digitales Forum Mittel- und Osteuropa) – portál historických německy psaných periodik vydávaných ve střední a východní Evropě. V současné době obsahuje titul *Karpathen-Post* (1880–1942, Kežmarok) a *Pressburgisches Wochenblatt* (1771 až 1773, Bratislava). U posledně jmenovaného periodika, které bylo k dispozici ve velmi špatných vazbách, zvolili cestu rozvázání na jednotlivé listy, jejich skenování automatickým podavačem a opětovné svázání do nových, kvalitních vazeb. Firma se podílela také na projektu Inkunábuly Univerzitetnej knižnice v Bratislave¹⁷ a její norské zastoupení pracuje např. na digitalizaci Norské národní knihovny, kde se rozhodli naskenovat veškerý fond na volných listech a rozvázané monografie, u kterých mají alespoň jeden duplikát.

Společný příspěvek Jiřího Polišenského (NK ČR) a Pavla Kocourka (INCAD) přednesl posledně jmenovaný. Jeho tématem byl registr digitalizace v ČR – RD.CZ. Jde o systém na bázi SW Relief, který slouží pro evidenci a sledování workflow při digitalizaci. Kromě NK ČR a KNAV by se v budoucnu jeho uživateli měly stát i ostatní digitalizující knihovny v ČR, zejména pak účastníci programu VISK7. Kromě jiného bude systém řešit provázanost mezi digitalizovanými dokumenty a jejich záznamy v SK ČR.

Rüdiger Klepsch z fy Imageware informoval o projektu obohacování knihovních katalogů na příkladu Německé národní knihovny ve

Frankfurtu. Digitalizace tam probíhá od podzimu 2005 (500 tis. titulů / 2 mil. stran) a od roku 2006 je její součástí např. výběrová retrospektivní věcná indexace, skenování obálek, titulních stran, obsahu a rejstříků, jejich rozpoznávání do textu apod.

Pracovník fy SUN Microsystems, Jan Jiskra, představil úložiště StorageTek 5800 Honeycomb. Jde o robustní RAID zařízení s vysokou úrovní bezpečnosti dat (výrobce udává střední dobu do ztráty dat 2,4 mil. let). SW, který zařízení používá, je k dispozici jako open source. Byly zmíněny konkrétní aplikace s digitálními knihovnami typu Fedora, Dspace, e-Prints, ExLibris či VTLs.

Andrea Fojtů (v zastoupení) ze společnosti Multidata se ve svém příspěvku věnovala zejména systému pro dlouhodobé digitální uchování a ochranu DPS – Digital Preservation System. Jde o produkt fy ExLibris, který byl vyvinut ve spolupráci s Národní knihovnou Nového Zélandu. Tam jej provozují na HW SUN.

Program kolokvia zakončil Jan Buriánek z fy Visual Connection, který se zabýval digitalizací 3D objektů. Představil unikátní projekt digitalizace Langweilova modelu Prahy. Tento detailní realistický 3D model zachycující Prahu v letech 1826–1837 na ploše cca 20 m² měla firma převést do digitální podoby za dodržení mnoha přísných bezpečnostních opatření. Pomocí speciálního zařízení nasnímali více než 250 000 vysoce kvalitních fotografií, které byly použity pro matematické sestavení vlastní vizualizace.

Většinu příspěvků zejména prvního tematického bloku obsahuje tištěný sborník¹⁸, který účastníci obdrželi. Prezentace jsou též dostupné na stránkách <http://colloquium.mzk.cz/cz/index.php>. Závěrem lze říci, že kolokvium bylo velmi zajímavým a tematicky aktuálním odborným setkáním, a svým mezinárodním rozměrem bylo akcí v tuzemsku ne často konanou. Poskytlo možnost srovnání postupující digitalizace v okolních zemích a informace o nejnovějších technologiích v této oblasti.

JAN KAŇKA > kanka@kfbz.cz

ODKAZY:

- 1 <http://enrich.manuscriptorium.com>
- 2 <http://mek.oszk.hu/indexeng.phtml>
- 3 http://www.neumann-haz.hu/index_en.html
- 4 <http://www.lnb.lv/en/digital-library>

- 5 <http://www.theeuropeanlibrary.org/>
- 6 <http://www.europeana.eu/>
- 7 <http://www.informatizacia.sk/opis/598s>
- 8 <https://www.memoria.sk/>
- 9 <http://www.edlproject.eu/>
- 10 <http://www.planets-project.eu/>
- 11 <http://www.impact-project.eu/>
- 12 <http://anno.onb.ac.at/>
- 13 <http://alex.onb.ac.at/>

- 14 <http://www.bildarchivaustria.at/>
- 15 <http://www.digital-collections.de>
- 16 <http://www.difmoe.eu/>
- 17 <http://sigma.ulib.sk/digi/Incunabula/>
- 18 2. kolokvium knihovnicko-informačních pracovníků zemí V4+: Digitalizace – cesta k ochraně a zpřístupnění dokumentů = 2nd Colloquium of Library Information Employees of the V4+ Countries: Digitization – the Path to protection and Access to Documentation: Brno, 6–8 July 2008: [sborník příspěvků] / [ed. Michaela Shejbalová]. Brno: Moravská zemská knihovna, 2008. ISBN 978-80-7051-178-7

WEB 2.0 – PO STOPÁCH FENOMÉNU

V posledních několika letech se termín *Web 2.0* stal fenoménem, který ovlivnil řadu internetových služeb a aplikací. Vývoj samozřejmě nelze zastavit, a tak se o tuto oblast začínají zajímat i knihovny a další znalostní instituce, aby případně mohly některé zajímavé prvky využít ke svému dalšímu rozvoji. Tento článek by měl být jednak úvodem k tématu Webu 2.0, a současně také úvodem do nové rubriky, která se bude tomuto trendu pravidelně věnovat.

Pojem *Web 2.0* je relativně známý, a toto slovní spojení se často objevuje i v médiích či na odborných konferencích. Na druhou stranu si ale lidé mnohdy nejsou jisti, co přesně tato „nálepka“ znamená. V rubrice *Knihovny a Web 2.0* si samozřejmě postupně představíme i jednotlivé služby a technologie, ale pro začátek bude možná nejlepší podívat se na zoubek samotnému Webu 2.0.

Jeden z hlavních problémů totiž spočívá v tom, že tento termín nemá žádnou všeobecně přijatou nebo ustálenou definici. Označení *Web 2.0* zkrátka samo o sobě neznámá nic konkrétního či hmatatelného a jedná se v podstatě jen o obecné (a tedy i poněkud vágní) pojmenování, které svým způsobem zastřešuje celou řadu různých prvků, služeb, technologií a podobně. Cenou za srozumitelnost tak bylo určité zjednodušení a generalizace.

TERMÍN WEB 2.0

Označení *Web 2.0* se poprvé objevilo v roce 2004 na konferenci *O'Reilly Media Web 2.0 Conference* a jako tvůrce tohoto pojmu je nejčastěji uváděn právě irský rodák *Tim O'Reilly*. Termín se brzy ujal a pronikl i do médií. Příjemnou výhodou bylo, že

nové webové služby rázem získaly stručný a jasný souhrnný název, kterému rozuměla většina uživatelů; nevýhoda ale spočívala v tom, že tento termín „zlidověl“, aniž by byl upřesněn například odbornou diskusí, tedy aniž by byl správně definován.

Samotný název *Web 2.0* totiž naznačuje, že se jedná o jakousi „druhou generaci webu“. To ale není přesné, protože vývoj internetu rozhodně není skokový, ale naopak se vše vyvíjí průběžně a de facto neustále. Jinými slovy, **nejedná se o webovou revoluci, ale spíše o postupnou evoluci**. Kritici tohoto termínu také často tvrdí, že jde jen o pouhý *hype*, o marketingovou bublinu bez většího významu. Do jisté míry mají pravdu, protože zmiňované označení je samo o sobě poněkud nepřesné a neurčité.

Není ale podstatné, jestli budeme mít klíčové slovo *Web 2.0* v oblibě, nebo jestli k němu máme nějaké výhrady. **Nejdůležitější je, co nám mohou nabídnout služby, které tento termín zastupuje, a jak je můžeme využít.** Je zkrátka potřeba, abychom Web 2.0 vnímali realisticky a uvědomili si, že to opravdu není nějaká „nová verze webu“ (natož internetu), ale jen pomyslná nálepka, která byla, s jistou mírou zobecnění, přile-

pena na množinu prvků, které jsou v současné době pro web typické.

ZÁKLADNÍ PRINCIPY

Existuje celá řada trendů, které s Webem 2.0 souvisejí, respektive jsou pro něj charakteristické. Jedním z nejdůležitějších pilířů je silný **důraz na komunitu** a její vzájemnou interakci. Velmi oblíbené jsou v tomto ohledu například sociální sítě, kde spolu mohou uživatelé komunikovat, bavit se, vyměňovat si fotografie a podobně. Tyto komunity mohou samozřejmě i seriózně kooperovat, a internet se tak stává rychlým a efektivním médiem pro společnou práci na projektech, pro společné sdílení informací atd.

Ostatné **sdílení** jako takové je dalším ústředním prvkem, na kterém Web 2.0 stojí. Díky moderním technologiím je totiž možné sdílet v podstatě všechno – hudbu, obrázky, videa, a dokonce i znalosti. Vezměme si třeba takovou Wikipedii – jednotlivá hesla píší zpravidla lidé, kteří o daném tématu něco vědí. A když je někde v textu chyba nebo je k dispozici přesnější údaj, kdokoliv může článek okamžitě opravit či aktualizovat. Vytváření a sdílení informací a znalostí tedy probíhá takřka neustále.

Kromě zmiňovaného sdílení a budování komunit je neméně důležité i **zaměření na uživatele**. Podobně jako se knihovny snaží kupříkladu usnadnit vyhledávání či urychlit výdej knih ze skladu, tak se i webové služby pokoušejí vycházet uživateli vstříc. Portály (jako např. Seznam.cz) umožňují měnit svůj vzhled a rozvržení prvků podle osobních preferencí, ovládání aplikací prochází testováním, aby lidem co nejlépe vyhovovalo, a i ty nejjednodušší webové služby mívají přehledný design a snadno použitelnou nápovědu.

WEB 2.0 A KNIHOVNICTVÍ

Výše uvedené principy je pochopitelně možné aplikovat i na sféru knihovnictví, a díky tomu zrychlit komunikaci, představit nové služby a možnosti. Výsledné spojení knihoven a prvků Webu 2.0 se někdy označuje jako *Library 2.0* (česky „*Knihovna 2.0*“). Samozřejmě opět platí, že bychom tuto zkratku neměli chápat doslova (například jako novou verzi knihovnictví), ale spíše jako již zmíněný zastřešující pojem.

Pravděpodobně nejvýznamnějším rysem takové moderní knihovny je ještě větší zaměření na uživatele. Jistě, i v dnešní době se knihovny o své čtenáře starají a nabízejí jim řadu zajímavých služeb, ale vždy existuje prostor k nějakému zlepšení. Knihovny musí kupříkladu reagovat na skutečnost, že uživatelé stále častěji preferují **elektronické služby**. Moderní knihovny by tedy měly mimo jiné klást důraz i na své webové stránky a různé on-line databáze a elektronické systémy, aby uživatelé mohli vyřídit maximum svých požadavků bez nutnosti fyzické návštěvy knihovny.

Další principy Webu 2.0 pak mohou knihovny využít třeba k optimalizaci svých interních komunikačních procesů. E-mail, diskusní fóra, chaty, blogy, RSS a další služby a funkce dokáží příjemně urychlit výměnu novinek a informací. Podobné komunity samozřejmě nemusí existovat jen v rámci jedné knihovny, ale takto je možné propojit instituce napříč obcí, krajem, Českou republikou, a po- tažmo celým světem. V současné době se ke komunikaci využívá zejména elektronická pošta, ale to je jen zlomek z možného potenciálu.

ZÁVĚREM

I když to nemusí být na první pohled patrné, propojování prvků Webu 2.0 a knihovnictví není vůbec jednoduché. Problém totiž není v tom, že by takové změny byly příliš obtížné nebo nákladné – naopak, většina služeb je zdarma a je i uživatelsky velice přívětivá – ale ten největší problém spočívá v tom, že takový přechod vyžaduje od knihoven (a někdy i uživatelů) trochu **odlišný přístup** k práci a ke komunikaci, tedy de facto určitou **změnu myšlení**.

Není těžké například vysvětlit zaměstnancům, jak se píšou blogy nebo pro ně připravit diskusní fórum. Mnohem složitější je ale dosáhnout toho, aby tyto služby opravdu využívali a nebrali to jen jako „nutné zlo“. Podobné změny proto musí probíhat pozvolna a s důrazem na vlastní zájem a iniciativu. Jinými slovy: knihovníci a knihovnice se musí s Web 2.0 službami nejprve pořádně seznámit, a až zjistí v čem spočívají a rozhodnou se, jestli jsou pro ně výhodné, teprve pak je mohou začít efektivně používat. Informace (a informovanost) jsou zkrátka vždy na prvním místě – ať už se jedná o knihovny 1.0, 2.0 nebo třeba 3.14.

STRÍPKY DOJMŮ Z KONGRESU ABF V REMEŠI

Letošní národní kongres Spolku francouzských knihovníků (ABF – Association des bibliothécaires de France) se konal ve dnech 12.–15. června 2008 v hlavním městě regionu Champagne-Ardenne, v Remeši. Soustředil se tentokrát na problematiku práce knihoven s mládeží a mladými čtenáři, což charakterizovalo motto kongresu, které v doslovném překladu znělo *Cesta v knihovnách – dospívajících k mladým dospělým*.

V ČR je jistě tematika čtenářství mladých lidí velice aktuální, a tak nebyl problém přispět na setkání představitelů zahraničních knihovnických spolků i s naší troškou do mlýna. Zkušenosti máme, stačí se podívat na stránky výroční zprávy SKIP za rok 2007 do kapitoly *Aktivita na podporu čtenářství* – <http://skip.nkp.cz/VyrZpr02/VYZPR2007.doc>. Měla jsem tedy dost příkladů, o nichž bylo možné hovořit. Prezentaci jsem doplnila ukázkami plakátů, které vydal SKIP k propagaci četby, a propagačními materiály k *Noci s Andersenem*. Zájem byl velký, dovezené materiály „šly na dračku“.

Ale vraťme se k vlastnímu kongresu. Podrobným popisem průběhu kongresu se nechci zabývat, protože cestovní zprávu si mohou zájemci přečíst na webu SKIP – <http://skip.nkp.cz/mezCes.htm>. Ráda bych se zaměřila jen na několik zajímavostí. K těm patří například fakt, že oproti předchozím rokem je letos řada příspěvků přístupná na internetu. Je to

zásluhou nově vytvořené skupiny ABF pro hybridní knihovny. Ta zajišťovala po celou dobu on-line přístup na kongres; měla v rámci výstavy vlastní stánek s několika počítači, na nichž byl účastníkům sjezdu umožněn přístup na internet. Každému, kdo trochu vládne francouzským jazykem a blíže se zajímá o francouzské knihovny, mohou vřele doporučit náhled na jejich blog <http://abfblog.wordpress.com/programme/>.

CO BYLO ZAJÍMAVÉ A NOVÉ NA LETOŠNÍM KONGRESU?

ABF pozvala na kongresové jednání o mladých čtenářích a o čtenářství vůbec celou řadu odborníků z nejrůznějších oborů. Vystoupili tu spisovatelé, sociologové, psychologové, vysokoškolští pedagogové, ministerští úředníci, novináři, publicisté, politici. Na téma kongresu bylo zaměřeno i celé číslo časopisu ABF *BIBLIotheques* (n. 38/2008) vydané před kongresem.

Daleko větší pozornost, než tomu bylo kdykoli v minulosti, věnoval kongres zahraničním zkušenostem. K tomu sloužilo především tzv. *Rendez-vous international* – *Mezinárodní setkání se zahraničními hosty*. Na něm se představili ředitelé tří velkých městských knihoven: Jens Ingemann, ředitel Městské knihovny v Kodani, Tomáš Řehák, ředitel Měst-

Knihovna Carnegie

Mediatéka Jean Falala

Foto Jarmila Burgetová

ské knihovny v Praze a Deborah L. Jacobs, ředitelka Veřejné knihovny v Seattle (USA). Nové bylo i to, že na začátku druhého dne zasedání byli plénu představeni zahraniční účastníci kongresu. Každý z nás (ze Španělska, Nizozemí, Belgie, Libanonu, České republiky, Alžíru, Rumunska, Švýcarska, Maroka, Konga) dostal prostor k prezentaci sebe i spolku, který na kongresu zastupuje. Neformální setkání přítomných představitelů zahraničních knihovnických spolků – *Rencontre avec les délégués étrangers* organizovala již podruhé paní Annick Guinery, předsedkyně komise ABF pro zahraniční styky.

Stejně jako je tomu v jiných zemích, bojují francouzské knihovny o své „místo na slunci“. A kongres vyzněl v jejich prospěch. Pro dospívající i mladé čtenáře má být knihovna doplňkem školy a rodiny, má nabídnout vlnitý, adaptabilní prostor s mnoha možnostmi přístupu k informacím (a k jejich zdrojům), ale i k zábavě. Je to místo vybavené knihami a časopisy, ale také nejrůznějšími médii (ve Francii se proto podporuje název *mediatèque* místo *knihovna*). Velký důraz je kladen na spolupráci s partnery.

Nadřazené orgány byly upozorněny na to, že od 60. let minulého století nebyl přijat žádný velký národní program, který by reflektoval potřeby a problémy mládeže a „mladých dospělých“. Dosavadní programy, projekty mají pouze resortní rozměr a dopad, neřeší univerzální či globální otázky a problémy, nejsou koordinovány v národním měřítku.

České knihovny (a samozřejmě Praha) mají ve Francii velice dobrý zvuk. Byly uvedeny jako vzor i tam, kde by to člověk vůbec nepředpokládal. Ovce nesou i opakující se prezentace a osobní kontakty mezi SKIP a ABF. Jistě potěší, když vás na

kongresu vyhledá neznámý člověk a svěří se, že jeho město uzavřelo družbu s městem v České republice. Tak jsem se dozvěděla o čerstvě uzavřené družbě mezi městem Remeš a Kutnou Horou. Vím o dalších družbách, které se promítly i do spolupráce příslušných městských knihoven (Plzeň, České Budějovice).

Výhodou francouzských kongresů ABF je, že se každý rok konají v jiném městě, což dává účastníkům možnost seznámit se s místními knihovnami. V Remeši to byly dvě velice zajímavé knihovny: Mediatéka Jean Falala a Knihovna Carnegie.

První se nachází v nové moderní budově (otevřená v roce 2003) na jižní straně náměstí před slavnou katedrálou. Mediatéka se pyšní více než 140 000 dokumenty na nejrůznějších nosičích (knihy, časopisy, video, CD-ROM, CD).

Knihovna Carnegie je jednou ze tří knihoven, které po první světové válce dal v Evropě na své náklady vybudovat americký průmyslník, filantrop a mecenáš Andrew Carnegie. Pro město Remeš tento dar představoval 200 000 milionů dolarů. Zajímavá budova ve stylu art-deco byla vystavěna v letech 1921–1926 a slavnostně inaugurována v roce 1928 prezidentem Francouzské republiky. V roce 2001 byla budova kompletně restaurována a renovována do původního stavu. V současné době slouží jako vědecká a studijní knihovna, která má na starosti uložení, digitalizaci a ochranu děl kulturního dědictví.

Snad ji brzy navštíví představitelé družebního města Kutné Hory a s nimi pracovnice tamější Městské knihovny, ale i další knihovničtí cestovatelé – „frankofilní a frankofonní“ kolegyně. Určitě budou mile překvapeni.

ČTENÁŘ informuje

V pondělí 29. září 2008 byl zahájen provoz v nové budově **Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové**. Od tohoto data jsou obnoveny veškeré služby čtenářům a uživatelům. Budova s půdorysem ve tvaru písmene X se nachází v Hradecké ulici č. p. 1250 vedle budovy Univerzity Hradec Králové. O knihovně „v novém kabátku“ se určitě ještě dočtete v některém z dalších čísel Čtenáře.

Městské knihovny na česko-kladském pomezí aneb Od sousedských návštěv ke společným projektům

Když se po osmdesátém devátém roce v Evropě otevíraly dosud neprostupné hranice, překvapivě se ukázalo, že bariéra mezi námi a spráteným Polskem je pevnější než proslulá železná opona dělící mocenské bloky. Jednu z prvních trhlin v nepochopitelném valu udělali na podzim 1990 aktivisté z Broumova a nedaleké polské Nové Rudy, když – ještě trochu revolučně či „partyzánsky“ – uspořádali první ročník Dnů polsko-české křesťanské kultury.

V jejich rámci se jednoho deštivého zářijového dne v Nové Rudě poprvé setkali tamní knihovníci s kolegy z Broumova a s náhodnou metodičkou Věrou Škraňkovou. Oficiality tehdy překryl spontánní sušící proces – než jsme od zaparkovaného auta došli do nedaleké knihovny, nebyla na nás suchá nit. V pracovně novorudské ředitelky Witoldy Waloczyk pak došlo mezi knihovníky z obou stran hranice k první diskusi. Počáteční rozpaky násobila i jazyková bariéra. Vzpomínám si například, jak dlouho nám trvalo, než jsme pochopili, že „kšengova“ (fonetický prepis) není vazačka knih, ale účetní. Rozhovor se nicméně rozproudil a my brzy těkali od knihovnických systémů a čtenářů k politice, od ní k literatuře a přes knížky zpět do knihovny. Vzápětí následovala cesta novorudských knihovnic do Broumova, Police nad Metují a Náchoda. Už ta naznačila rys pro budoucí setkávání takřka obecný; jestliže čeští knihovníci jezdili za hranice jedním dvěma auty, kolegyně z Polska vždy naplnily autobus. Polská strana také byla (a zůstává) nepřekonatelná v pohostinnosti. A ať se společná akce odehrává na jakékoli straně hranic, polské knihovnice mají obvykle početní převahu.

Ze setkávání broumovských a novorudských a jejich společných návštěv zajímavých míst v okolí se stala tradice. Poznali jsme Kladsko, renesanční Zabkovic, skvostné barokní kláštery v Henrykově a Křešově (tam nám šťastná náhoda přivedla do cesty režiséra Andrzej

Wajdu), Valbřich i historickou Svídnici. Vrcholem pak bylo pozvání k cestě do Varšavy a tamní národní knihovny. Novorudští se podívali do míst spjatých s Aloisem Jiráskem, bratry Čapky a Boženou Němcovou, obdivovali Kuks i Adršpašské skály atd. Součástí společných cest byla vždy návštěva některé knihovny a výměna poznatků, zkušeností a novinek. Samozřejmostí se brzy staly přeshraniční výpůjčky (nehledě na přísné regule MMVS) a zprostředkování informací. (Těch telefonátů v předinternetové době, třeba o autobusovém spojení do Prahy!)

Literární spolupráce

Při knihovně v Nové Rudě působí i literární klub. Jeho předseda, básník a kritik Karol Maliszewski, byl přítomen už prvnímu knihovnickému setkání. Od té doby se odvíjejí i styky broumovských a novorudských literátů. Ředitelka knihovny v Nové Rudě dokonce iniciovala vydání polských překladů poetických výborů tří broumovských autorů. V Broumově se zase od roku 1999 každoročně konají Dny poezie, neodmyslitelně spjaté s (přehojnou!) účastí polských básníků. Jednou z členek klubu v Nové Rudě byla ve svých začátcích i hvězda současné evropské literatury Olga Tokarczuková, která žije v nedaleké vsi Krajanov, v těsném sousedství hranice. (Kraj podél hranic hraje významnou roli v její známé knize *Denní dům, noční dům*.) Samozřejmě, že svá česká vydání představila i v broumovské knihovně.

Styky mezi knihovnami i knihovnickými sdruženími

Partnerské styky v roce 1994 navázala náhodská knihovna s knihovnou nedalekého Kladska. Součástí oficiálního dokumentu je i dohoda o spolupráci s kladským „Kolem bibliotekarzow polskich“. O rok později i náhodští oslavili v Kladsku půlstoletí tamní knihovny.

Knihovna v Nové Rudě sídlí od roku 1994 v rekonstruované budově městského pivovaru

Foto S. Drogosz

Ve Valbřichu najdeme knihovnu ve skvostném domě Pod Atlantami (uprostřed)

Foto archiv knihovny

Kladské kolegy při návštěvě v Náchodě zase mj. zaujala exkurze v pivovaru.

Vzhledem k tomu, že v obou knihovnách působí aktivní členky knihovnických organizací, byly styky Kladska s Náchodem i odrazovým můstkem pro vztahy SKIPu a Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Pro své členy tak východočeský SKIP např. uspořádal zájezd do knihoven v Nové Rudě, Vratislavi a Svidnici. O své činnosti obě sdružení informovala v časopisech *U nás* a *Książka a czytelnik*. Právě SKIP a náhodská knihovna letos v květnu uspořádaly čapkovský seminář *Krajem Deavtera pohádek* se setkáním na typickém čapkovském vrchu Hejšovině – který ovšem leží v Polsku (Szczelinięc). Za spolupráci se vloni Věře Škraňkové dostalo oficiálního poděkování od polského „Stowarzyszenia“.

Od roku 1996 se datuje partnerská spolupráce mezi knihovnami v Hronově a v polské Chudobě (Kudowa-Zdrój). I zde stály v počátcích vzájemné návštěvy a cesty po okolí, např. do historické papírny v polských Dušníkách. Vedoucí knihovny Jaroslava Vítová však svůj protějšek Piotra Sasima pozvala i na společnou cestu na pražský knižní veletrh. Výsostným polem hronovsko-chudobské spolupráce je v posledních letech práce s dětmi, jejich vzájemné návštěvy a společné činnosti. Naposledy se děti setkaly při letošním Dni Země, kdy si v hronovském lese Maternice připomněly pověst o zdejší studánce a pak si opekly burty.

Společné akce s dětmi pořádá i knihovna v Novém Městě nad Metují s partnerskými Lázněmi Dušníky (Duszniki Zdrój). „*Děti se*

v komponované procházce prošly po městě i okolní přírodě a my jsme jim přiblížili zdejší historii, zvyky a pověsti,“ vzpomíná na nedávný podnik ředitelka novoměstské knihovny Zdeňka Pfeiferová. Na letošní podzim knihovna připravuje večer s poezií básníků z polského přhraničí.

Před třemi lety proběhlo první setkání knihoven z Police nad Metují a Svidnice. Následovala výměna knih o obou partnerských městech a výstavy z nich. Podle polické ředitelky Věry Plachtové měla mimořádnou atmosféru a ohlas vzájemná návštěva dětských čtenářů v obou knihovnách. Na loňskou oslavu výročí svídnické knihovny s ní pak zamířila i starostka Ida Seidmanová. Delegace knihovny i města Svidnice zase nechyběla při slavnostním otevření nových prostor knihovny v Polici.

Konference, semináře, projekty

Postupně vzrůstal počet odborných podniků s účastí knihovníků z obou stran hranice. Například na konferenci *Knihovna a regionalismus* ve Vratislavi v říjnu 1996, s účastí polských, českých, německých a rakouských knihovníků, přednesla příspěvek náhodská ředitelka Marie Sobotková. O rok později proběhl v Polici nad Metují přeshraniční seminář *Úloha knihoven v mravní výchově dětí a mládeže* s hlavním referátem Jerzyho Kumiegy z Vratislavi. A rok nato se náhodští zúčastnili vratislavské konference o úloze kulturních institucí v regionálním rozvoji. Pominout nelze ani konferenci o regionální bibliografii ve Valbřichu v r. 2005, kde mj. zaujal příspěvek hradeckého Jana Pěty,

stejně jako náhodské setkání *Knihovny na hranici* v roce 2004. Několik pracovních setkání knihovníků z obou stran hranice proběhlo i tam, kde vše začalo – v Nové Rudě.

Vyvrcholením spolupráce jsou společné projekty, jež mohou partnerům pomoci dosáhnout na evropské fondy, které umožní budování nových knihoven. Prvními kroky jsou v tomto ohledu systematická práce s dětskými čtenáři v Hronově a Chudobě a společné budování regionálních fondů v Broumově a Nové Rudě.

Tvář polských knihoven

Od počátků našeho setkávání jsme zvědavě sledovali úroveň polských knihoven a jejich rozvoj. První léta byla na obou stranách spojena s nejistotou z vývoje oboru v nových poměrech. Zejména na polské straně byly výrazné obavy, jež plynuly ze zpráv o rušení knihoven. Ty se však vbrzku ukázaly být nepodložené nebo nadsazené. Výraznější vlna zániku znamenala snad jen malé venkovské knihovny na polském východě.

Před očima nám za léta našich styků vyrostlo v polském přhraničí několik skvostných knihovnických objektů. Městská knihovna v Nové Rudě sídlila v nevelkém starém domě. Do knihovny se stoupalo po dřevěných schodech, čtenářům byla k dispozici miniaturní plocha půjčovny bez volného výběru a knihovnice se do skladových uliček s náručí knih sotva stěsňaly. Město pro knihovnu postupně velkoryse upravilo budovu bývalého pivovaru. (Pro řadu tuzemců je přeměna pivovaru na knihovnu jistě děsivou představou.) Od roku 1994 v jejím přízemí najdeme dětské oddělení a knihkupectví, jehož nájem jde do rozpočtu knihovny. Stejně tak knihovně pomáhá zisk z provozu suterénní internetové kavárny. V prvním poschodí je rozlehlá půjčovna pro dospělé a ve druhém patře, vedle odborných pracovišť, velká čítárna a konferenční místnost. Vše je zařízené nábytkem přímo na míru. Není divu, že knihovnické „Stowarzyszenie“ knihovnu v roce 2001 ocenilo medailí „Biblioteka Magna Perrenisque“.

Podobně vyrostla do krásy knihovna v nedalekém Valbřichu, umístěná v rozlehlém objektu „Pod Atlantami“ – nejkrásnějším domě na hlavním náměstí. K jejímu rozvoji nepochybně

Když tvůrci televizní literární revue 333 natáčeli pořad o literatuře na Broumovsku, zajeli i do nedalekého Krajanova za spisovatelkou Olgou Tokarczukovou. Rozhovor proběhl na terase jejího domu.

Foto J. Meier

prispěl statut krajské knihovny, o který po změnách správního uspořádání státu před časem přišla. Vedle půjčoven a čítáren, hudebního oddělení či atria, využívaného ke kulturním účelům, zde najdeme i rozsáhlý, kvalitně zpracovaný regionální fond se speciální studovnou. Ke knihovně patří i dvě galerie – v jedné se pořádají výstavy zejména moderního výtvarného umění, druhá je věnovaná literatuře a knižní kultuře. Nová knihovna vyrostla i ve Svidnici a nahradila pozoruhodný knihovnický objekt, který se táhl spojeným přízemím bloku domů a jehož místnostmi se procházelo jako vagóny ve vlaku.

Není smyslem tohoto článku srovnávat úroveň knihovnictví na obou stranách hranice. Jen pár drobných osobních poznatků. V průběhu 90. let sousedé zvědavě pokukovali po našich počítačových systémech, včetně zavádění internetu. Automatizace knihovnických prací v u nás obvyklém rozsahu není dosud u nich pravidlem. My jim však už nyní můžeme závidět souborné katalogy v systému ALEPH, budované na krajském základě. A naši čtenáři polským protějšekům zase otevírací dobu v knihovnách i se sobotními službami do odpoledních hodin. Obecně zavedeným zavíracím dnem je v Polsku čtvrtek. V souvislosti s poklesem počtu čtenářů v posledních letech jsou tlaky otevřít knihovny i tento den.

I jedna polská tradice nám chybí. Každý rok v květnu slaví zdejší knihovnici „Den bibliotekarza“. Právě tento svátek je pravidelnou příležitostí pro naše návštěvy.

JAN MEIER > knihovna@broumov.net

Jak mi nevidomí otevřeli oči

Přesně tato myšlenka mě napadla na závěr koncertu dvou nevidomých hudebníků Armanda Battistona a Mária Biháryho. Koncertu, který byl pomyslnou třešničkou na dortu festivalu *Dny umění nevidomých na Moravě* (DUN, květen až červen 2008), a který se poprvé konal, ač šlo již o 14. ročník, i v Ostravě.

Tentokrát byl ve znamení tvorby italských nevidomých umělců. Základním kamenem festivalu byla výstava malířských prací Giuseppe Noferiho a sochařských artefaktů Felice Tagliaferiho, uvedená pod názvem *Viděno srdcem III*. Exponáty zapůjčilo Homérovo museum v Anconě. Dalším italským umělcem byl, již v úvodní větě zmíněný, jazzman Armando Battiston. Nemenšími lákadly ovšem byly koncerty významných českých hudebních virtuosů Jana Budína, Vladimíry Kolkové a Petry Feistauerové (jinak také *Trio Vega*), Davida Šugárka a Mária Biháryho. Ten vystoupil na společném koncertu s Armandem Battistonem v hudebním klubu *Templ* v proslulé Stodolní ulici.

Příznám se, že o festivalu tohoto jména jsem měla velmi neurčitou představu, a kdyby nebylo mé návštěvy pražského ústředí SONS (Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR) a setkání s Mgr. Poláškem a PhDr. Novotným, asi bych žila v této nevědomosti ještě nějakou dobu. Zpětně si uvědomuji a doufám, že nejsem sama, že by to byla škoda.

Ráda bych nastínila první krůčky nového adepta na pořádání tohoto festivalu. Při již zmiňovaném setkání jsem viděla několik reportáží z různých ročníků festivalu *DUN* a odjžděla jsem rozhodnutá, že pokud to jen trochu půjde, Ostrava se do této akce rozhodně musí zapojit. Připadalo mi to jako další velmi logický krok v posunutí bariér mezi světem vidoucích a nevidomých prostřednictvím umění – což je ten nejpříjemnější způsob.

Něco jiného jsou ovšem představy o akci, která svým myšlenkovým nábojem, významem a dokonale zvládnutou organizací přiláká de-

sítky, v mých snech až stovky lidí, a něco jiného je takovou akci poté připravit.

Velkou injekcí energie pro mě bylo, že mnoho lidí (ze SONS, vedení knihovny, kolegy a kolegyně) můj záměr oslovil a slíbili mi pomoc. Dokonce nám byla dána taková důvěra vedením SONS, že Ostrava měla celý festival zahajovat. To byla velká výzva a dnes snad už mohu říct, že jsme nezklamali.

Zahájení festivalu se ujal biskup ostravsko-opavské diecéze František Václav Lobkowicz a prezident SONS Josef Stiborský. O pěvecký zážitek se postarala mladá, nevidomá a skvělá studentka Janáčkovy konzervatoře Pavla Čichoňová.

Velkou zásluhu na úspěchu festivalu měly nejen zajímavé exponáty italských umělců, ale také excelentní výkony českých koncertních hudebníků, kteří svým neformálním a přátelským chováním jen potvrzovali, že velký člověk a umělec je obvykle velmi skromný.

Myslím, že Ostrava byla tak trochu originální, neboť oficiální program obohatila i o ukázky práce těch, kteří ještě nejsou uznávanými umělci, ale výsledky jejich aktivit jsou úžasné. Součástí bohatého programu byla totiž i výstava výtvarných a keramických prací slabozrakých a nevidomých žáků ZŠ v Opavě v Havlíčkově ul. a kreseb žáků ZŠ se speciálními vzdělávacími potřebami v Ostravě-Hrabové. Návštěvníci, kteří viděli tato vpravdě malířská a keramická díla, nechtěli uvěřit, že jsou výsledkem práce dětí s tak těžkým postižením.

Ani já jsem zprvu věřit nechtěla. Pak jsem ovšem byla přímým účastníkem výtvarných dílen, které byly tak trochu specialitou ostravské části festivalu. Zrakově (ale i jinak) handicapované děti spolu se zdravými dětmi tvořily pod vedením mexického sochaře Davida Treviña Escobeda různé „věcičky“. A věřte, ztratila jsem řeč. Nesmírné tvůrčí zaujetí a smysl pro detail vytvořil z kousku hlíny opravdová originální díla a řekla bych, že mnohdy nápaditější než ta, která tvořili v těchto workshopech stejné handicapované dospělí účastníci.

Na závěr bych ráda zmínila velmi vstřícný postoj všech státních i nestátních organizací, které festival podpořily, neboť jak všichni víme, vždy jde především o peníze. A v tomto směru bych si troufala říct, že představitelé krajů i měst festivalu fandí a ve svých rozpočtech na něj pamatují. Víím zcela určitě, že v případě Moravskoslezského kraje tomu tak je. Ovšem chci zdůraznit, že v Ostravě nezůstali pozadu ani radní města a jeho obvodů a výrazným způsobem se na zdárném průběhu festivalu podíleli. Díky finanční pomoci obvodu Moravská Ostrava a Přívoz jsme mohli realizovat tvůrčí dílny, obvod Slezská Ostrava nám „za hubičku“ propůjčil svůj krásný sál Obřadní síně, stejně jako Janáčkova konzervatoř a gymnázium.

A výsledek? Je obsažen v názvu tohoto článku. Jsem v podstatě zdravá, ale to, co jsem měla možnost pozorovat, prožívat a zkoušet, mě přesvědčilo, že jsem někdy byla „slepá“.

Doufám, že těch, kteří přijdou příští a další roky obdivovat schopnosti zrakově handicapovaných, bude stále více. Zaslouží si naši úctu.

Foto archiv knihovny

Výstava *Výraz doteku II* mexického sochaře Davida Treviña Escobeda v Knihovně města Ostravy

Knihovna města Ostravy je institucí, která se systematicky snaží o poskytování kvalitních služeb handicapovaným spoluobčanům. Jedním z oddělení ústřední knihovny je i *Zvuková knihovna pro nevidomé a slabozraké*. Byla zřízena v roce 1975 jako pobočka Knihovny a tiskárny K. E. Macana v Praze a její fond je určen pro občany nevidomé a těžce zrakově postižené. V současné době čítá zhruba 3 500 nahraných knižních titulů a eviduje 221 čtenářů. Po kompletní rekonstrukci budovy ústřední knihovny v centru města v roce 2006 získala Zvuková knihovna i důstojné a kapacitně naprosto vyhovující prostory. Knihovna se snaží

podpořit sociální integraci zdravotně postižených do společnosti realizací kulturních a společenských aktivit – jsou to besedy s významnými handicapovanými osobnostmi kulturního života (Olga Štěpánová), ale i tvořivé dílny (skládání krabiček pro rozesílání zvukových knih) a odborné semináře.

Jedna z možností se rýsuje i ve vytvoření stálé expozice tzv. haptického umění. Knihovna města Ostravy spolupracuje už druhým rokem s mexickým sochařem Davidem Treviñem Escobedem, který se zaměřuje na umění pro nevidomé. Prostřednictvím jeho prací se naši čtenáři už v loňském roce seznámili s haptickým uměním. Výstava jeho soch s názvem *Výraz doteku* (Expresion para el Tacto) byla přijata velmi příznivě a návštěvníci knihovny se začali o uměleckou tvorbu nevidomých a pro nevidomé zajímat stále intenzivněji.

Ve spolupráci tedy pokračujeme a letos díky finanční podpoře města Ostravy vznikla výstava *Výraz doteku II*, která volně navázala na festival *Dny umění nevidomých na Moravě 2008*. Specifikum tohoto uměleckého projektu tkví ve snaze přiblížit umění speciální skupině obyvatel – lidem nevidomým a těžce zrakově postiženým, kterým donedávna byla téměř zapovězena možnost užívat si estetického zážitku v oblasti výtvarného umění (jako je sochařství a malířství) a podpořit tak i jejich sociální integraci. Podstatné je i to, že návštěvníci expozice z řad vidících se unikátním hmatovým způsobem mohou vcítit do světa zdravotně postižených. Otevírá se také možnost pro další umělce z řad zdravotně postižených tuto expozici rozšiřovat a prezentovat v ní vlastní tvorbu.

Město Ostrava v rámci své sociální politiky podporuje sociální integraci zdravotně postižených do společnosti řadou kulturních, sportovních a společenských aktivit. Finanční podporou této výstavy město i knihovna ještě lépe a výrazněji prezentují svoji péči o handicapované občany. Problematika haptického umění je totiž stále více diskutována a přibývá počet umělců, kteří se mu věnují, a také počet výstavních síní, které toto umění prezentují.

Výstava trvala v ústřední knihovně do konce září, je ale možnost i jiným knihovnám expozici, nebo její část, zapůjčit.

MIROSLAVA MIKUŠKOVÁ > mikuskova@kmo.cz

Úspěšná rekonstrukce Městské knihovny v Kuřimi

Ve dnech 20. a 21. května proběhl v knihovně v Tišnově a Kuřimi seminář Klubu dětských knihoven SKIP pod názvem *Vliv prostředí na práci s dětskými čtenáři*.

Společně s kolegyněmi z tišnovské knihovny jsme byly velmi potěšeny, že můžeme konečně naši knihovnu ukázat jako opravdu vhodné kulturní zařízení, otevřené všem zájemcům o naše služby.

Zpětně mi dovoluňte několik postřehů a doplnění. Posledních deset let jsme jednali se zřizovatelem knihovny o její rekonstrukci a rozšíření nebo stavbě nové budovy. Stavba byla z důvodů nedostatku vhodného městského pozemku zamítnuta a dále se tedy zvažovala pouze rekonstrukce a rozšíření. V září 2006 byla knihovna pro veřejnost uzavřena, kompletně vystěhovaná do skladů a v říjnu byly zahájeny stavební práce. Po roce – 15. října 2007 – jsme knihovnu za přítomnosti hejtmána Jihomoravského kraje a dalších významných hostů slavnostně otevřeli. Celá rekonstrukce byla hrazena z prostředků města Kuřimi, včetně interiéru a technického vybavení to bylo více než 13 mil. korun.

Naskytá se všetečná otázka, *proč* jsme vlastně podstupovali dlouhý boj o prostory pro knihovnu? Názor některých obyvatel byl totiž takový, že knihovna má prostory dostačující a prostředky na její rekonstrukci mohou být použity na jiné projekty města.

Mnozí jste ve svých knihovnách určitě zaznamenali, že čtenáři reagují na jakoukoliv změnu prostředí, ve kterém se pohybují. A o to právě jde – vypořádat, co je našim uživatelům příjemné, aby se v knihovně cítili dobře. Na člověka, který přijde „z venku“, působí mnoho faktorů, které knihovníci mnohdy už ani nevnímají. Zajímavé také je, že svou nespokojenost nám naopak dají čtenáři navzájem, často velmi zřetelně.

Před rekonstrukcí byl provoz knihovny pro dětské i dospělé čtenáře spojený. Prostor byl rozdělen pouze opticky pomocí regálů, čtenářům bylo k dispozici jen několik míst k sezení (8). Toto řešení mělo za následek také časté napomínání dětí, které hlučností rušily starší návštěvníky. Bohužel

jediným výsledkem bylo, že děti si chodily knihy mnohdy jen vyzvednout a nechtěly se v knihovně příliš zdržovat. Čtenáři obou oddělení se tedy navzájem obtěžovali a vytvářeli si tak uživatelsky nepříjemné prostředí. V posledních pěti letech jsme tak zaznamenávali stálý pokles čtenářů a výpůjček dětského „oddělení“. Přes různé kulturně-výchovné programy se nám nedařilo děti v knihovně udržet, stávala se pro ně nezajímavou a nepotřebnou.

Proto jedním z cílů rekonstrukce bylo vybudování prostoru pouze pro mládež, což se nám po jednání se zřizovatelem a architektky nakonec podařilo. Poprvé po třiceti letech bylo do projektu zahrnuto v přízemí budovy samostatné dětské oddělení a na knihovnicích zůstalo, jak moc se stane pro uživatele atraktivní. Vše začalo rozhodnutím o základních barvách interiéru. V celé knihovně jsou použity oranžová a zelená barva, z toho v dětském oddělení převládla oranžová, která celý prostor rozzářila. Díky vhodné volbě výšky regálů působí knihovna vzdušně a přehledně, regály jsou bez zadních stěn průhledné.

Po otevření jsme v dětském oddělení přivítali nejen známé tváře, ale hodně dětí si přišlo vyřídít svůj první čtenářský průkaz nebo si s rodiči knihovnu jenom zvědavě prohlédnout.

Nové oddělení nabízí tradiční knihovnické služby, ale útulné prostředí navíc poskytuje podmínky i pro příjemný odpočinek a zábavu. Pro menší děti nechybí koutek se spoustou hraček, prostor pro malování i výtvarné akce.

Dětské oddělení se stalo také oblíbeným místem setkávání maminek na mateřské dovolené, které tu již celkem pravidelně tráví s dětmi středeční dopoledne. Část pořádaných akcí je určena přímo pro tuto zájmovou skupinu.

Nově získané prostory umožňují pořádat akce, které jsme zatím museli z nedostatku místa odmítnout. Po letošní *Noci s Andersenem* se stav pracovníků rozrostl o dva křečičky, kteří se rázem stali miláčky dětí a talismanem knihovny.

Po téměř ročním působení nového oddělení se zvýšil počet registrovaných čtenářů o 18 procent. Hlavně však děti v knihovně našly místo pro trávení volného času a mnohé přivádějí také své kamarády a spolužáky.

Prostory pro dospělé uživatele byly umístěny kompletně v prvním patře budovy a rozšířeny především o samostatnou víceúčelovou místnost, vybavenou kvalitním technickým zařízením.

Problémem bylo architektonické zvládnutí dlouhého půdorysu budovy (9x48 m) podle požadavků provozu oddělení a atraktivnosti pro uživatele. Nakonec byl zvolen určitý kompromis, který vytváří čtyři základní zóny oddělení. Měly by zpříjemnit uživatelům pobyt v knihovně a současně oddělit jednotlivé zájmové skupiny:

- volný výběr,
- čítárna spojená s klidovou zónou,
- veřejný internet,
- víceúčelová místnost.

Celé oddělení je vybaveno novým nábytkem v kombinaci lamino buk a zelené lamino na regálech. Společně s pohodlnými křesílky v jasně oranžové barvě a kulatými stoly je vytvořen příjemný prostor pro čtení časopisů nebo k poslechu hudby. Vzhledem k tomu, že klidová zóna je umístěna uprostřed celé plochy, nedoléhá sem hluk od výpůjčního pultu u vstupních dveří.

Knihovna se stala místem schůzek a setkávání, dostávají se k nám tímto způsobem obyvatelé

města, kteří dosud do knihovny nezavítali a o to víc jsou příjemně překvapeni jejím prostředím. Z mnohých se také stávají pravidelní návštěvníci.

Díky plně vybavené víceúčelové místnosti (patří sem kuchyňka, plátno s dataprojektorem, televize s DVD přehrávačem, samostatný vchod, WC) zařízené mobilním nábytkem navrženým architektem, můžeme pořádat rozličné prezentace, semináře a besedy, výtvarné dílny i výstavy až pro 60 zájemců.

Především tato místnost nám pomáhá v naplnění komunitní role knihovny. Za pět měsíců letošního roku zde proběhlo pro občany 37 akcí, na které zavítalo 704 zájemců.

V naší knihovně jsme se skutečně přesvědčili, že prostor, barvy a útulnost mají příznivý vliv na čtenáře, kteří v takovém prostředí rádi zůstávají a pravidelně se vrací.

VĚRA ŠTĚPÁNOVÁ

> stepanova@mkkurim.cz

Knihovna Památníku národního písemnictví na cestě k moderní veřejné knihovně

Řekne-li se muzejní knihovna, většina lidí mimo obor si představí v lepším případě vzácné tisky, v horším staré zaprášené knihy na policích či ve vitrinách. **Knihovna Památníku národního písemnictví** (PNP) je jedním ze tří sbírkotvorných oddělení muzea české literatury¹. Jako výsledek koordinované akvizice těchto oddělení vznikají jedinečné celky sbírkových předmětů, které mají nejen nezastupitelnou vypovídací hodnotu, ale zároveň zaujímají významné místo v národním kulturním dědictví. Památník národního písemnictví není jen muzeem, není také jen archivem nebo knihovnou. Slouží badatelům a současně širší veřejnosti jako studovna, vědecká instituce a muzeum dohromady.

Z historie

Knihovna PNP je specializovanou muzejní knihovnou, která systematicky získává, zpracovává, uchovává a zpřístupňuje tištěné doklady k vývoji literatury a knižní kultury v českých zemích. Badatelské veřejnosti předkládá k prezenčnímu studiu bohemikální tiskovou produkci od konce 18. století do současnosti a sbírku rukopisů a starých tisků.

Historie knihovny je úzce spjata se založením Památníku národního písemnictví v roce 1952. Na počátku tato instituce spravovala nejen Strahovský klášter a jeho knihovnu, ale také svozy ze zrušených klášterních knihoven. K historickým fondům přibyla v roce 1953 knihovna nakladatelství J. Vilímek, která spolu s knihovnou Národní kulturní komise vytvořila základ pro novodobou knižní sbírku. V dalších desetiletích byla doplňována především knihami z knihovnic celků² významných českých spisovatelů, literárních vědců i dalších osobností české kultury, nakladatelských archivních knihovnic souborů a knihoven sběratelů. Od roku 1989 získává knihovna PNP do svých fondů rovněž exilovou a samizdatovou knižní produkci.

Změny, které nastaly po roce 1989³, ovlivnily dosavadní složení fondů knihovny. Z cenného původního jádra, do něhož patřily klášterní knihovny, zbyl jen fragment sbírky rukopisů a starých tisků získaných za existence PNP.

Na příkladu sbírky Jiřího Karáska ze Lvovic, jejíž předměty jsou uchovávány ve všech třech sbírkotvorných odděleních PNP, lze názorně ilustrovat různorodost muzejních sbírek a zároveň přiblížit jeden ze způsobů, jakým PNP vznikal. Jiřímu Karáskovi ze Lvovic – tomuto básníkovi a sběrateli evropského významu, jenž měl v úmyslu vybudovat instituci podobnou vídeňské Albertině – se podařilo v prvních desetiletích 20. století nashromáždit tisíce výtvarných děl (obrazů, plastik, grafik) domácích i zahraničních umělců, desetitisíce knih a rozsáhlý archiv, zahrnující mimo jiné cenné dokumenty k historii česko-polských kulturních styků z přelomu 19. a 20. století, množství korespondence a fotografií. Jednou ze základních podmínek, kterou sběratel Karásek zavázal ve své věnovací listině Českou obec sokolskou, byla nedělitelnost, neprodejnost a neměnnost sbírky. Karásek si v ní vyhradil právo zrušit

svůj odkaz Sokolu v případě, že nebudou dodrženy podmínky, a protože důvěřoval tehdejšímu československému státu, ustanovil ho jako dalšího vykonavatele své vůle. Až do roku 1953 dohlíželo na Karáskův kulturní odkaz kuratorium, jehož členy byly tehdejší významné osobnosti – Petr Bezruč, Ludvík Kuba, Max Švabinský, Josef Lada nebo Prokop Toman. V temných 50. letech byly sbírky svěřeny do správy PNP. Karáskův archiv, knihovna a sbírka výtvarných děl jsou tedy více než padesát let zpřístupňovány odbornými odděleními PNP. Karáskova knihovna byla v roce 2005 po několikerém stěhování definitivně uložena v nově zrekonstruovaném depozitáři PNP. Již druhým rokem zde tým odborníků provádí její výzkum. Výsledkem týmové spolupráce by mělo být v roce 2011 vydání publikace „Jiří Karásek – sběratel evropského významu“, zveřejňující výsledky mnohaletého grantu, který jsme získali v rámci GA ČR.

Zpřístupňování knihovnic sbírek a informací o ní

První desetiletí 21. století lze bez nadsázky označit jako období revolučních změn v muzejním knihovnictví. Nárůst nových norem, dvojdomé legislativní prostředí⁴, trvalé snižování rozpočtu a kvót zaměstnanců na jedné straně, rostoucí nároky na technické vybavení a profesní dovednosti zaměstnanců na straně druhé. To jsou faktory, které zásadním způsobem ovlivňují knihovnické činnosti v dlouhodobě konzervativním muzejním prostředí.

Možnosti muzejních knihoven přistoupit k podpůrným programům MK ČR využíváme od roku 2002, kdy jsme se na MK ČR zaevidovali jako veřejná knihovna. Z takto získaných finančních dotací uskutečňujeme projekty stěžejně realizovatelné z vlastního rozpočtu, které slouží především zpřístupňování knihovnic sbírek a informací o ní.

Prvořadým úkolem knihovny PNP je poskytovat veřejnosti informace o rukopisné a knižní sbírce – specializované na bohemikální literaturu od konce 18. století do současnosti⁵. V čem se liší sbírka knihovny PNP od knihovnic fondů ostatních veřejných knihoven? Kromě exemplářů běžných vydání beletrie – v knihovnicích celcích obohacených o glosy, dedikace,

ex libris – obsahuje naše sbírka autorské knihy a bibliofilská vydání s četnými unikátními ilustracemi, grafickou úpravou či uměleckou knižní vazbou.

Knihovna PNP spravuje více než půl milionu svazků knih a časopisů. V oblasti muzejních knihoven patří k těm největším, z hlediska specializace své sbírky je knihovnou největší.

Informace o knihovně a její sbírce jsou k dispozici na internetových stránkách PNP. V elektronickém katalogu⁶, ze kterého lze přímo objednávat, v naskenovaných lístkových katalozích a elektronických databázích vybraných částí knihovnic sbírek, také přístupných z webových stránek PNP, je možné získat většinu informací o rukopisech, knihách a časopisech uložených v knihovně PNP⁷.

K dosažení optima v poskytování komplexních informací o naší sbírce nám zbývá vykonat ještě mnoho práce, zejména v oblasti převádění rozsáhlých lístkových katalogů do elektronické podoby⁸, které je limitováno jak finančními, tak personálními možnostmi PNP.

Spolupráce s ostatními knihovnami urychluje proces zpřístupňování knihovnic sbírek i informací o ní. Předpokladem pro sdílení dat je kompatibilita knihovnických a technických standardů užívaných v knihovně PNP⁹. Od roku 2004 se naše knihovna aktivně zapojuje do celostátního koordinovaného zpracování knihovnic fondů v rámci souborného katalogu ČR. V rámci programu RETROKON jsme během předchozích dvou let dokončili úplnou retrokonverzi katalogu národního obrození a zahájili retrokonverzi generálního jmenného katalogu. Paralelně probíhající harmonizace autorit¹⁰ je logickou součástí celého procesu.

Předmětem odborného muzejního zpracování knižní sbírky v PNP je česká kniha – zejména její ilustrační, grafická a typografická podoba¹¹. V současnosti uplatňujeme další metody jejího alespoň částečného zpřístupnění (k záznamům v elektronickém katalogu připojujeme fakultativně skeny titulních listů, obálek a ilustrací). Naším cílem je v budoucnu poskytovat veřejnosti komplexní digitální dokumenty. Nevýhodou zpřístupňování knižní sbírky v PNP je prezenční způsob půjčování. Meziknihovní výpůjční služba ve formě bezplatných kopií tento nedostatek jen částečně nahrazuje.

Aktuální otázky správy a ochrany sbírek

K dalším standardním činnostem, které jsou v knihovně PNP prováděny, patří konzervace sbírky a její ochrana. Do doby, než budou sbírky definitivně umístěny do centrálního depozitáře, je nezbytné budovat systémy na sledování klimatických poměrů v depozitářích, abychom předešli nevratným změnám na sbírkových předmětech. V současnosti se kromě provádění běžné preventivní péče připravuje projekt digitalizace sbírky, jejímž smyslem je suplovat a chránit živý knižní fond, zejména ty jeho části, které jsou ohroženy vyšší frekvencí výpůjček. Jsou to zejména bibliofilie, ilustrované knihy nebo intaktní exempláře z nakladatelských archivů.

Účastnit se celostátně koncipovaných digitalizačních programů, které zohledňují nejvíce ohrožené fondy, je v knihovně PNP nezbytnou samozřejmostí. Realizace těchto projektů umožňuje kromě ochrany ohrožených sbírkových předmětů také jejich zpřístupnění badatelské veřejnosti. Jedná se o finanční dotace z programů MK ČR – MEMORIAE MUNDI SERIES BOHEMICA¹² a národní program mikrofilmování a digitálního zpřístupnění dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru KRAMERIUS.

Vybrané dokumenty pro digitalizaci bohemikálních periodik v knihovně PNP představují závažné tituly vztahující se k národnímu obrození a k období 2. poloviny 19. a počátku 20. století¹³. Archivní kopie reformátovaných dokumentů jsou poskytovány Národní knihovně ČR, která kromě nich získává i kopie záznamů pro jejich zpřístupnění. Archivní a matriční negativy jsou ukládány v knihovně PNP, data z těchto DVD jsou zpřístupněna v databázi KRAMERIUS ve studovně PNP.

Prezentace sbírek

Cílem nejen knihovny, ale i dalších oddělení PNP, je využít všech dostupných možností zveřejňování svých sbírek.

Faktorem, který výrazně limituje prezentační možnosti PNP, jsou výstavní prostory, které byly z velké části v rámci restitucí vráceny původnímu majiteli. Proto využíváme spolupráci s ostatními institucemi na výstavních projek-

tech mimo PNP. Jedním z takových příkladů je letošní výstava při příležitosti 450. výročí zahájení prací na Žlutickém kancionálu, kterou pořádalo ve spolupráci s PNP město Žlutice.

V budoucnosti bychom chtěli využít moderních metod prezentace a zkušeností obdobných paměťových institucí v zahraničí. V návaznosti na digitalizaci sbírky se soustředíme na její internetovou prezentaci, dále bychom se chtěli zaměřit na přípravu programů k výuce češtiny a české literatury, také bychom chtěli představovat veřejnosti literaturu atraktivním způsobem např. pořádáním cyklů scénických čtení.

Závěr

Metodické centrum pro informační technologie v muzejnictví CITEM zahájilo ve spolupráci s dalšími institucemi v loňském roce rozsáhlý

projekt *Národní autority v prostředí muzeí a galerií*. Jeho cílem je racionalizovat zpracování sbírek v těchto paměťových institucích. Jak bylo řečeno již v úvodu, Památník národního písemnictví je literárním muzeem, v jehož rámci fungují archiv, knihovna a umělecké sbírky. Různorodost sbírky i způsobu jejího zpracování nám dosud neumožňovala propojit databáze jednotlivých oddělení tak, aby badatelům byly zpřístupněny komplexní informace. Integrovaný přístup ke sbírkám – využívání národních autorit při zpracování sbírek na jedné straně, zachování různých úrovní bohatosti dat na straně druhé – znamená v praxi komplexní zpřístupnění informací o jedinečných sbírkových předmětech, které je smyslem i cílem naší práce.

ALENA PETRUŽELKOVÁ

> Petruzelkova@pamatnik-np.cz

ODKAZY:

- 1 V literárním archivu a uměleckých sbírkách jsou uloženy archiválie, výtvarné objekty a mobiliář spisovatelů i dalších osobností české kultury.
- 2 Knihovna PNP v současnosti uchovává více než 90 knihovních celků, obsahujících téměř 250 000 sbírkových předmětů. Již od počátku své existence získává do svých fondů buď darem, odkazem nebo nákupem knihovny významných českých spisovatelů (J. Arbesa 1985, K. Biebla 1985, P. Eisnera 1969, V. Holana 1992, J. Hory 1967, A. Jiráska 1964, J. Mahena 1969, V. Nezvala 1970, M. Vacíka 2000, J. Vrchlického 1974, Z. Wintera 1987 aj.), novinářů (E. E. Kische 1962), literárních kritiků a teoretiků (F. X. Šaldy 1967, V. Černého 1989, B. Václavka 1967, J. Mukařovského 1993), sběratelů (A. Šáňky 1967, J. Knytla 1970), výtvarníků (M. Alše 1965, V. Maška 1973, J. Váchala 1991) i dalších osobností společenského a kulturního života (A. Pražáka 1973, J. Thona 1983, F. Fajfra 1969). Cílem akvizice knihovny PNP jsou také tematické knihovní celky (např. slabikářů nebo kuchařek).
- 3 Na základě zákona č. 298/1990 Sb., byly v letech 1992–2004 vydány oprávněným osobám desítky tisíc rukopisů, prvotisků a starých tisků.
- 4 Zákon č. 122/2002 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy, zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách, včetně jejich novelizací.
- 5 Předmětem akvizice knihovny PNP jsou mimo bohemikální beletrie významné překlady světové literatury, odborné publikace z oblasti literární historie, literárně teoretické práce, příručková literatura a kulturní periodika.
- 6 Automatizované zpracování knižní sbírky (jmenná a věcná katalogizace) probíhá od r. 2001 v integrovaném knihovním systému Advanced Rapid Library @RL. Pravidelně aktualizovaný elektronický katalog ARL/IPAC je pro uživatele knihovny k dispozici ve studovně.
- 7 www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz
- 8 Od r. 2005 postupně převádíme v rámci získaných dotací z programu MK ČR – Veřejné informační služby knihoven (VISK 5) listkové katalogy do elektronického katalogu. Retrokonverze záznamů jmenného katalogu probíhá metodou:
  - a) přebírání existujících záznamů z externích zdrojů do databáze ARL,
  - b) doplňování holdingů,
  - c) převodu nestrukturovaných textových souborů do strukturované podoby.
- 9 AACR 2, záznam pro souborný katalog: UNIMARC; bibliografický popis: ISBD (G); formát záznamu: UNIMARC; struktura záznamu ISO 2709; autority: UNIMARC/autority; přístup ke katalogu: http(www)Z39.50.
- 10 Knihovna PNP zahájila v roce 2005 spolupráci s oddělením národních autorit NK ČR. Po vyškolení zpracovatelů a supervizora jsme zahájili tvorbu autorit. Od roku 2006 probíhá s finanční podporou VISK 9 harmonizace lokálních autorit s národními a zároveň kontrola duplicit. V roce 2008 bychom chtěli pokračovat v harmonizaci lokálních autoritních záznamů. Konkrétně by se mělo jednat o autority, které je třeba zharmonizovat v rámci katalogu Národního obrození, jehož převedení do elektronického katalogu knihovny PNP bylo provedeno v rámci VISKU 5 (RETROKON) v roce 2006. Knihovna PNP se díky svému rozsahu a zaměření na bohemikální literaturu a knižní kulturu od konce 18. století do současnosti podílí na zaplňování mezer dosud chybějících autoritních záznamů okrajových jmen bohemikální literatury.
- 11 Významným zdrojem pro akvizici těchto knih je soutěž o nejkrásnější českou knihu roku, kterou PNP spolupřehledává s MK ČR od jejího vzniku v r. 1965.

- 12 V roce 2007 byly zdigitalizovány v rámci VISK 6 čtyři prvotisky z nejstarší části knihovny Jiřího Karáska ze Lvovic. V r. 2005 to byl Žlutický kancionál.
- 13 V návrhu Jana Kašpara (kurátora časopisecké sbírky) na r. 2008 jsou tyto časopisy: politický časopis *Ranní list* z roku 1848, navazující na periodikum *Květy a plody* – reformátování proběhlo v r. 2005. Dále jsou to *České Besedy* (1842) J. K. Tyla, které korespondují s literárními „besedníky“ (1861–1864) J. Baráka, J. R. Vilímka, H. Přerhova a E. Justa, s literárními almanachy obsahujícími původní i překladovou prózu a poezii vážného i satirického rázu (digitalizace „besedníků“ proběhla v r. 2007). Třetí titul představuje *Koleda* (1853, 1858) vydávaná J. Helceletem. Kromě kalendářních údajů a statistických přehledů obsahuje dějepisné a národopisné stati, často z oblasti slovanských dějin a kultury, pojednání z oblasti přírodních věd, techniky, finančnictví a domácího hospodářství. Exemplář *Koledy* z roku 1858, který navrhujeme reformátovat, je mimo jiné zajímavý i tím, že na volných listech mezi stránkami kalendáře obsahuje větší počet německých a českých rukopisných poznámek. Dalším pozoruhodným kalendářem je ceněný *Väterlandischer Pilger* (1815–1825), jenž vydával K. J. Jurende. Kalendář je závažný i po obsahové stránce (ačkoli mu nebyla v našem prostředí věnována soustavnější pozornost), mimo jiné obsahuje cenné statistické údaje, vlastivědný materiál a různá kuriosa, jeho součástí jsou rytinové přílohy a tabulky. Brněnský čtrnáctideník *Obzor* (1879–1910) představuje první český katolický beletristický a populární naučný časopis vycházející z iniciativy moravského kléru. *Obzor* obsahuje kromě literárních textů a recenzí také naučná pojednání všeho druhu (jazykověda, folkloristika, vlastivěda, historie) a komentáře k soudobým aktuálním událostem. Hlavní význam *Obzoru* tkví v jeho beletristickém zaměření. Značný přínos po stránce obsahové má i *Časopis Vlasteneckého muzejního spolku v Olomouci* (1887–1914), tiskový orgán prvního moravského muzejního spolku. Obsahuje stati týkající se historie, archeologie, národopisu, vlastivědy, regionalistiky a v menší míře regionální literatury.

Je profese knihovníka úplně zastaralá?

9.

33 DŮVODŮ PROČ JSOU KNIHOVNY A KNIHOVNÍCI STÁLE MIMOŘÁDNĚ DŮLEŽITÍ

25. Sbírký knihoven pracují s velmi dobře vyvinutým systémem citací

Knihy a periodika, jež se nalézají v knihovnách, musejí být publikovány při uplatnění přísných a přesných citačních směrnic a standardů. Tyto standardy na internetu neplatí. Rešeršní výsledky zde mohou být zveřejněny, ať už obsahují citace či nikoliv. U řádného výzkumu bývá přesnost citací webových zdrojů často stanovena. Ale je to časově velice náročné. Knihovny činí výzkum efektivnějším.

26. Na internetu může být velmi těžké separovat určitou pregnantní informaci

Tematické oblasti, jako např. choroby nebo finanční poradenství jsou na webových stránkách velmi dobře zmapovány. Kvalitní zdroje z mnoha okrajových oblastí už však není ve webovém prostředí tak lehké najít. Wikipedie pokrývá velmi dobře široké spektrum specializo-

vaných oborů, ale právě ona je jednou ze stran, které může každý upravovat a její věrohodnost není zaručena. Knihovny uchovávají mnohem komplexnější a přesněji indexované sbírky výzkumných prací.

27. Knihovny mohou uchovat zkušenost sdělitelnou pouze knihou

Knihy všeobecně poskytují systematické a navíc komplexní analýzy i studie, které sumarizují léta výzkumu autora nebo týmu autorů, kteří se věnují studiu určitého specifického tématu.

I když internet poskytuje dokonce velmi aktuální nabídku zdrojů, informace je často velmi kusá nebo všeobecná a povrchní – svým způsobem jde o letmé prohlížení za účelem získání referenční informace. Poznatek může být nalezen, ale zkušenosti a prožitku hloubání nad knihou o stech stránkách se v systému on-line nedobereme. Ochrana fondů tudíž pomůže uchovat přístup k tomuto způsobu studia a tradičnější formě vzdělávání, která tak může paralelně existovat vedle forem nových.

WILLIAM SHERMAN

> přeložil MIROSLAV RESSLER

LONDÝNSKÉ KNIHOVNY A JEJICH SLUŽBY

V září 2007 jsem za podpory Nadace knihoven podnikla týdenní cestu do Londýna, jejímž cílem byla návštěva knihoven, s nimiž Knihovna Národního muzea dlouhodobě spolupracuje zejména v oblasti výměny publikací. Mým úkolem bylo projednání spolupráce, seznámení se se současným stavem jejich akvizice jak klasických, tak elektronických dokumentů, celkovým chodem knihoven, včetně služeb. Vybrala jsem si Britskou knihovnu, Knihovnu Přírodovědného muzea, knihovny Britského muzea a Národní uměleckou knihovnu.

Ráda bych sdělila čtenářům dojmy a informace týkající se především pojetí služeb knihoven a jejich přístupu k uživatelům. Zvýšený zájem o tuto stránku souvisí s tím, že Knihovna Národního muzea, ve které pracuji, čekají v blízké budoucnosti změny spjaté s rekonstrukcí hlavní budovy Národního muzea – nejen stěhování, ale možná i nová organizace činností a služeb.

BRITSKÁ KNIHOVNA

V Britské knihovně je mým partnerem oddělení Slovanských a východoevropských sbírek (British Library – Slavonic and East European Collections). Zde jsem projednala spolupráci s novou kurátorkou sbírky dr. Susan Halstead, absolvovala jsem celkovou prohlídku nového sídla knihovny a jednotlivých pracovišť s výkladem Děvany Pavlíkové, dřívější dlouholeté kurátorky, a získala osobní zkušenost v roli uživatele knihovny.

Britská knihovna je národní knihovnou Velké Británie (přesněji Spojeného království Velké Británie a Severního Irska). Dříve byla součástí Britského muzea a sídlila v jeho prostorách i poté, co se stala národní knihovnou. Od roku 1997 ji najdeme v nové budově u St. Pancras. Bohužel se sem již nevešla sbírka novin, a tak za ní musí zájemce do jiné části Londýna. Mimo Londýn – v Boston Spa poblíž Yorku – sídlí další pracoviště zaměřené především na zpracování téměř všech dokumentů pro celou Britskou knihovnu, na elektronické zdroje, elektronické dodávání dokumentů a meziknihovní výpůjční službu.

Britská knihovna je jednou z největších knihoven na světě: její sbírky tvoří více než 150 milionů jednotek, roční přírůstek činí přibližně 3 miliony. Jednotlivé fondy obsahují knihy, periodika, grafiku, hudebniny, zvukové nahrávky, poštovní známky,

fotografie, patenty. Zajímavostí je pojetí termínu rukopis: v knihovnách je většinou pod pojmem rukopisy představují rukopisy středověké (medieval manuscripts), zde jde o rukopisy v širokém smyslu, včetně dnešních (např. Beatles, Carrollovu *Alenku*, Leonardovy zápisky), což zřejmě souvisí se složením fondů. Knihovna umožňuje pouze prezenční studium, žádné absenční výpůjčky nejsou možné.

Chloubou Britské knihovny je on-line katalog zvaný *The world's knowledge*, který umožňuje přístup k více než 13 milionům záznamů knih, 9 milionům článků z 20 000 časopisů, 90 000 položek obrázků a zvukových nahrávek (fond Collect Britain) a 10 000 informací na stránkách knihovny.

Budova u St. Pancras je určena jak pro širokou veřejnost, tak pro badatele. Každý zde může zdarma navštívit stálou expozici *Poklady*, obsahující ukázky nejcennějších sbírek, a též výstavy – v době mého pobytu to byla výstava *Sacred* věnovaná biblí. Vstupné se platí pouze na některé doprovodné akce. Dále se na chodbách vystavují předměty nově získané – nejčastěji sochy a obrazy. Novinkou pro návštěvníky jsou dotekové obrazovky „Turning the pages“ umístěné ve stálé expozici a ve vstupní hale, které umožňují „opravdu“ obracet stránky digitalizovaných vzácných knih, zvětšovat určité části textu, prohlédnout si komentář

Britská knihovna

Foto: Jarmila Kučerová

Národní umělecká knihovna

Britská knihovna – vstupní hala

k příslušné pasáži apod. S potěšením jsem se dívala na starší dámu, která se nemohla odtrhnout od této vymoženosti. Všichni též mohou vidět „Královskou knihovnu“, která je umístěna v samém centru budovy – v jejím srdci – v prosklené věži postupující všechna patra. Ke spatření jsou sice jen hřbety knih, ale výhled na tuto vzácnou knihovnu je téměř odkudkoli, neboť mnoho místností má balkony s výhledem na ni (např. i odpočinková místnost pro čtenáře).

Přístup do studoven mají pouze registrovaní uživatelé s odbornými profesními zájmy. Registrace netrvá dlouho: po vyplnění dotazníku do počítače a kontrole údajů podle dokladů, zhotoví úředník fotografií a vystaví průkaz – vše okamžitě a na místě. Je však nezbytné předložit dva doklady: jeden slouží k ověření bydliště, druhý k ověření podpisu. Typy uznávaných dokladů jsou pevně stanoveny a nelze použít jeden dokument pro ověření obou údajů. Každý uživatel obdrží zevrubné instrukce ohledně podmínek využívání knihovny, včetně informace, kterou studovnu podle žádaného oboru zvolit.

Bezpečnostní kontroly jsou jednak u vstupu do budovy, jednak u vstupu do každé studovny, kde sedí dva pracovníci bezpečnostní agentury a kontrolují, zda má každý uživatel platný čtenářský průkaz a zda je vybaven pouze obyčejnou tužkou, příp. několika osobními věcmi v průhledné igelitové tašce (poskytuje knihovna u šatny). Další kontrolní mechanismus představuje identifikace uživatele podle čísla židle. Při každé návštěvě si návštěvník vybere místo a při vyzvedávání a vrácení objednaných knih toto číslo hlásí.

Většina studoven má knihovní fondy uložené v depozitáři a ve volném výběru jsou k dispozici zpravidla pouze fondy příruční. S volným výběrem

celého fondu se setkáte pouze ve studovně patentů. Příruční knihovny mají řazení podle Deweyho desetinného třídění, čtenáři sami vracejí knihy na regály.

Přístup k internetu je diferencovaný: Britská knihovna poskytuje bezplatný přístup pouze ke katalogu knihovny a ke speciálním databázím, které pro své uživatele předplácí, zatímco využití bezdrátové sítě (WiFi) si uživatel musí zaplatit formou předplatného na časové období podle výběru. Obdobně se dají použít předplacené karty i pro tisk a kopírování. Důležité tedy je, že ve studovnách lze využívat internet pouze pro studijní účely – je zakázáno posílat e-maily, nakupovat, účastnit se aukcí, diskusních skupin atd.

Nezapomíná se ani na odpočinek – návštěvníkům je k dispozici restaurace, kavárna a dokonce i jednoduše zařízená místnost pro čtenáře (Cotton room), kde mohou sníst vlastní jídlo, použít automaty na čaj, kávu, veřejný telefon, případně vyjít na chvilku „do přírody“ na krásnou terasu. Pro „Přátele Britské knihovny“ je vyhrazena další velmi útulná místnost s křesly a obrazy, kam mohou zajít a odpočinout si, kdykoli zavítají do Londýna...

KNIHOVNA PŘÍRODOVĚDNÉHO MUZEA

Také Přírodovědné muzeum bylo dříve součástí Britského muzea. Najdeme ho na Exhibition road poblíž Victoria and Albert Museum a Science Museum. Přírodovědné muzeum (Natural History Museum) je instituce svým typem velmi blízká našemu Národnímu muzeu a rovněž velmi úzce spolupracuje s naší knihovnou při tvorbě fondů. Výměna publikací je zde považována za významný

způsob akvizice a kontakty jsou udržovány s přibližně tisícovkou výměnných partnerů. Zajímavé je, že tento způsob akvizice je zařazen mezi projekty knihovny.

Knihovna má několik částí: jednak základní všeobecnou knihovnu, jednak speciální oborové knihovny se zaměřením na botaniku, entomologii, zoologii, ornitologii, mineralogii, paleontologii a antropologii. Knihovna má více než 1 milion knih, 25 000 titulů periodik a půl milionu uměleckých děl – její sbírky patří k největším na světě.

Je překvapivé, že knihovna s tak bohatými fondy není běžně přístupná, ale pracuje hlavně pro své vědce (pro přibližně 350 osob). Veřejnosti poskytuje mnoho informací on-line, avšak ke studiu je nutné se objednat a samozřejmě není možné půjčovat si knihy domů. Počítače ve studovnách lze využívat pouze ke studijním účelům, vyhledávání v katalogích a databázích.

Zajímavostí je výstavka vzácných fondů umístěná v uzavřené místnosti. Tyto ukázky cenných knih, ilustrací, obrazů a dalších předmětů jsou určeny pouze pro vzácné hosty (této cti se dostalo i mně), zaměstnance, příp. malé skupinky studentů. Trvale jsou zde uložena základní díla, ostatní exponáty se obměňují každé 2 až 3 měsíce.

Naproti tomu samotné muzeum se obrací k široké veřejnosti jak koncepti expozic, tak pojetím služeb – vstup je zdarma, pro návštěvníky je zajištěno velké pohodlí včetně prostor pro odpočinek školáků a rodin: šatničky pro jednotlivé třídy, vedle restaurace a kavárny i místnost se stolkami pro občerstvení z vlastních zásob.

NÁRODNÍ UMĚLECKÁ KNIHOVNA

Národní umělecká knihovna (National Art Library), která sídlí ve Victoria and Albert Museum, je veřejnou referenční knihovnou s bohatými historickými i soudobými fondy, obsahujícími více než jeden milion položek, z toho tři čtvrtiny záznamů jsou již přístupné v on-line katalogu.

Vstup do muzea i knihovny je zdarma. Všichni noví čtenáři vyplňují dotazník o sobě a svých zájmech, průkazy existují krátkodobé (na tři měsíce bez fotografie), pro pravidelné čtenáře (na tři roky, nutno dodat dvě fotografie) a průkazy pro speciální sbírky (na pět let, třeba dodat dvě fotografie a navíc důvěryhodné doporučení, přičemž určité fondy lze studovat pouze po předchozí dohodě).

Všechny typy průkazů je možno na požádání prodloužit.

Na bezpečnost je kladen velký důraz: téměř vše je nutné odložit v šatně a s sebou lze vzít do průhledné igelitové tašky pouze věci nezbytné pro práci, příp. malou kabelku. U vstupu provádí přísnou kontrolu pracovník muzejního dozoru, který má právo prohlédnout i osobní věci a přiděluje žeton s číslem sedadla ve studovně. Další dozor studovny zajišťuje pracovník knihovny „Invigilator“ střežící klid a dodržování knihovního řádu, je rovněž odpovědný za vydávání výpůjček ze speciálních sbírek. Katalogy a informační služby jsou až v další místnosti. Není zde volný přístup k fondům vyjma příruční literatury ve studovně – téměř všechny fondy jsou uloženy v depozitářích.

Velmi zajímavé formulace obsahuje knihovní řád (kodex chování): „*Naše chování k Vám*“ představuje standardy služeb, „*Vaše chování k nám*“ stanovuje pravidla chování pro uživatele knihovny nejen vůči fondům, ale i pracovníkům knihovny.

Krásné příjemné prostředí a velmi zdvořilý personál se opravdu dobře doplňují.

BRITSKÉ MUZEUM

Knihovnou Britského muzea bývala dnešní národní knihovna Velké Británie, British Library, avšak po změně jejího postavení a posléze odstěhování zbyla muzeu malá Centrální knihovna a knihovny jednotlivých oborů při odborných odděleních. Centrální knihovna má pouze přibližně 16 000 svazků knih a 100 titulů periodik se zaměřením na muzeologii, archeologii, historii Britského muzea a odbornou základní literaturu pro pracovníky muzea. Pro veřejnost je přístup možný jenom po dohodě a zejména, pokud žádaná literatura není nikde jinde dostupná.

Naopak pro veřejnost a všechny návštěvníky muzea je určena Knihovna Paula Hamlyna (The Paul Hamlyn Library). Po odchodu Britské knihovny do nové budovy získala sídlo v její původní slavné čítárně Round Reading Hall v rámci informačního centra pro návštěvníky muzea, avšak v době mé návštěvy byla kvůli mimořádné výstavě přemístěna do jiných prostor v přízemí – až za místnost se suvenýry a poblíž sálu nově zřízené expozice věnované osvícenství a sběratelství. Mrzelo mě to, protože jsem byla velmi zvědavá, jak nyní vypadají prostory slavné čítárny Britské knihovny po rekon-

strukci interiéru. Bohužel mi nebylo dopřáno vidět ji ani v úpravě na výstavní prostor, protože výstava *Čínská terakotová armáda* byla vyprodána dlouho dopředu.

Knihovna Paula Hamlyna je podporována Nadací Paula Hamlyna a její fond tvoří 18 000 svazků knih. Je skutečně určena běžným návštěvníkům muzea, takže není třeba si odkládat do šatny a lze přijít i s taškou a kabátem. Třetina knih, tematicky nejvíce souvisejících s expozicemi Britského muzea, je umístěna přímo ve studovně, ostatní knihy (např. beletrie, přírodní vědy) si lze vyžádat ze skladu – vše samozřejmě k prezenčnímu studiu. K dispozici jsou počítače s přístupem pouze na webovou stránku Britského muzea. S ohledem na různorodé návštěvníky žádá knihovna nevracet knihy do regálů, ale odložit je na vozík.

Své putování po knihovnách jsem obohatila o návštěvu míst souvisejících s významnými a mně velmi milými osobnostmi – Václavem Hollem, jehož 400. výročí narození se právě slavilo v Praze i v Londýně, a Williamem Morrisem, zakladatelem hnutí Arts and Crafts, který významně ovlivnil knižní kulturu i v naší zemi.

RECENZE

JIŘINA KÁDNEROVÁ

NEJEN DŮKLADNÁ BIBLIOGRAFIE, ALE I ZAJÍMAVÉ ČTENÍ O ŠUMAVĚ

KAREL KLOSTERMANN (1848–1923): Soupis díla. Zpracovala Tamara Pršínová a Libuše Straková ve spolupráci s pracovníky Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje a Knihovny města Plzně. Vydala Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích a Nová tiskárna Pelhřimov v roce 2008, 1. vydání, 241 s., 16 s. obraz. příl.

V rámci vydavatelských aktivit se Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích už dlouhou řadu let systematicky věnuje mapování jihočeských osobností. Prvním počinem této edice, grafickou úpravou obálky připomínající školní sešit, byl titul *Jdu starým lesem Johannese Urzidila* (2005) ve výběru a překladu Jana Mareše. Jméno tohoto u nás málo známého německého spisovatele, esejisty, básníka, novináře a historika z Čech, který ve 30. letech minulého století často pobýval na Šu-

ZÁVĚR

Během svého pobytu jsem navštívila knihovny různých typů, avšak pro všechny byla společná snaha o bezpečnost, bezplatné základní služby a ochotný personál. Daňový poplatník má v nich svou váznost – nemusí platit za průkaz do knihovny, stejně jako za vstup do stálých expozic muzeí a galerií. Ani za fotografování v expozicích se neplatí – buď je povoleno nebo vůbec ne.

Zajímavou inspirací je Hamlynova knihovna pro běžné návštěvníky muzea s cílem poskytnout informace týkající se sbírek muzea.

Během své cesty jsem samozřejmě získala mnoho poznatků, které vzhledem k rozsahu tohoto příspěvku nebylo možné zmínit. Aktuální podrobné informace o službách a fondech těchto knihoven je možné najít na webových stránkách jednotlivých institucí, zájemcům o Britskou knihovnu a Britské muzeum velmi doporučuji práci Lindy Skolkové na její osobní stránce: <http://www.sweb.cz/lin.skl/bml.htm>.

Jak už jsem zmínila, má cesta se uskutečnila s finanční podporou Nadačního investičního fondu prostřednictvím Nadace knihoven, které tímto vyslovuji velké poděkování.

ného titulu – napsal Vladimír Musil. (Výpravné obrazové vydání vyšlo zcela nedávno v nakladatelství Paseka.)

Třetí, zatím poslední knihou edice se Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích hlásí k odkazu šumavského autora Karla Klostermanna v roce jeho 160. výročí narození a 85. výročí úmrtí.

Publikace s jednoznačným názvem *Karel Klostermann (1848–1923)* a podnázvem *Soupis díla* je skutečně důkladným soupisem (včetně prací o autorovi) zpracovaným Tamarou Pršínovou a Libuší Strakovou ve spolupráci s pracovníky Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje a Knihovny města Plzně. Bibliografické informace tvoří podstatnou část knihy, jejíž obsah je ovšem mnohem širší. Najdeme v ní rozsáhlou stať *Ztracený domov* autorky Anny Jelinek, neteře Karla Klostermanna, poznámku o ní s názvem *Něco o autorce textu Ztracený domov* od Gerolda Dvoraka i Klostermannovo vyznání *Šumava, kraj a lid*, které přeložil Jan Mareš – pracovník Jihočeské vědecké knihovny.

Autorem průvodní eseje *O jazykové podvojnosti Karla Klostermanna – a nejen o ní* je germanista Václav Mairl, faktografickou poznámku *Písemná pozůstalost Karla Klostermanna* napsal Jan Weininger, pracovník Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje. Upozorňuje v ní, že převážná část pozůstalosti uložená v Archivu města Plzně není dosud kompletně zpracovaná, ačkoliv několik literárních historiků z ní čerpalo při psaní svých prací.

Ediční poznámka důkladně seznamuje s jednotlivými částmi knihy, uvádí dosud vydané bibliografické práce, na které tato bibliografie vědomě navazuje nebo je doplňuje, a připomíná další široký okruh spolupracovníků. Práci všech završuje svým komplexním pohledem znalce a odborníka Robert Sak, bývalý redaktor jihočeského nakladatelství, dnes pedagog a docent Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Spolupráce otce (Robert Sak) a dcery (Tamara

Pršínová) na první pohled sice patrná není, ale za pečlivě zpracovanou bibliografickou částí ji lze tušit. Dvojice Tamara Pršínová a Libuše Straková ve své práci mohla navázat na rozsáhlou bibliografii o Karlu Klostermannovi vydanou českobudějovickou knihovnou v roce 1976. Její autorkou je bývalá pracovníce knihovny Jitka Saková, matka Tamary Pršínové a manželka Roberta Saka. Krásné rodinné dílo!

Část bibliografická je členěna na oddíl *Literatura o Karlu Klostermannovi (Monografie a odborné práce, Články v periodickém tisku a ve sbornících)* a oddíl *Dílo Karla Klostermanna* (dvě základní části). V soupisu nazvaném *V němčině* jsou záznamy řazeny do pododdílů *Vydané knižně, Překlady z češtiny, Fejetony v novinách Politik, Další statě*. Všechny tyto oddíly a části jsou řazeny chronologicky vzestupně. Nejobsáhlejší část celé bibliografie tvoří česká vydání knih Karla Klostermanna, pod názvem *V češtině* jsou řazena abecedně podle názvů jednotlivých děl společně s recenzemi na ně.

Kniha je nejen důkladnou a velmi dobře zpracovanou personální bibliografií, ale je rovněž zajímavým čtením i pro mnohé milovníky Šumavy. Poprvé otištěná stať Anny Jelinek *Ztracený domov* připomíná Kašperské Hory, Rejštejn, Srní a Modravu pohledem od konce 19. až do poloviny 20. století a má „*pozoruhodnou cenu jako historický pramen k dějinám města Kašperské Hory, tak i celé jižní Šumavy*“, jak o tom píše Gerold Dvorak.

Cenná je i doprovodná ilustrační část: fotografie Karla Klostermanna z pražského ateliéru Langhans (vedená pod č. 7891), výběr obálek i naskenovaná recenze z časopisu *Naše doba* z roku 1885 (T. G. M., *Ze světa lesních samot*).

Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích lze autory těchto bibliografických kvalit přát (a v dobrém i závidět) a věřit, že stejně šťastnou ruku bude mít i při výběru dalších spolupracovníků a titulů zdárné edice.

DO ČÍSLA PŘÍSPĚLI

● **PhDr. Jarmila Burgetová** – SKIP, Praha ● **PhDr. Jaroslav Císař** – Vydavatelství Grand Princ v Praze
● **PhDr. Jiřina Kádnerová** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ● **Ing. Jan Kaňka** – Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně ● **Bc. Michaela Kožíšková** – Krajská knihovna Karlovy Vary ● **Doc. PhDr. Jaromír Kubiček, CSc.** – Moravská zemská knihovna v Brně ● **PhDr. Jarmila Kučerová** – Knihovna Národního muzea
● **PhDr. Jan Meier** – Městská knihovna v Broumově ● **Miroslava Mikušková** – Knihovna města Ostravy
● **Mgr. Alena Petruželková** – Knihovna Památníku národního písemnictví ● **Bc. Jan Rylich** – Studia nových médií, FF UK v Praze ● **William Sherman** ● **Věra Štěpánová** – MěK Kuřim

Konference Knihovny současnosti 2008

Již 16. ročník konference *Knihovny současnosti* přivítal, letos ve dnech 16.–18. září, své účastníky. Program se opět zaměřil na aktuální témata, a tak redakce *Čtenáře* nemohla na Seči chybět. Dokonce ani chybět nesměla, protože poslední den jsme se i my rozhodli přispět „svoji troškou do mlýna“ a prezentací připomenout 60. ročník časopisu. Ale popořádku...

Na začátku konference byly v letošním roce poděváté uděleny Medaile Z. V. Tobolky. Novými nositeli se tak stali: za celoživotní práci v knihovnictví – **Stanislava Čechová**, Krajská knihovna Františka Bartoše; za rozvoj českého knihovnictví – **Jiří Gruntorád**, Knihovna Libri Prohibiti, **Ing. Jiří Mika**, Středočeská vědecká knihovna v Kladně, **PhDr. Ila P. Šedo**, Knihovna Západočeského muzea v Plzni a **Ing. Hana Študentová**, Vědecká knihovna v Olomouci. (Medailonky oceněných kolegů vám přineseme v dalším čísle *Čtenáře*.)

První jednací den připravil a řídil Vlastimil Ježek. Téma *Programy a projekty* obsáhlo mnoho zajímavých příspěvků o projektech knihoven, dále z oblasti digitalizace a virtuálního prostoru, chybět nemohlo ani vzdělávání a závěrečné rady – jak vlastně na projekty všeho druhu (což je i téma zářijového a říjnového *Čtenáře*). Protože sborník z konference obsahuje většinu přednesených referátů, ráda bych se zaměřila jen na několik postřehů a atmosféru celého tří denního setkání.

Zahajovací blok, který byl věnován výstavbě knihoven, potvrdil, že postavit novou knihovnu stojí nemalé úsilí, mnoho lidských sil, času a kompromisů. V souvislosti se současnou situací ohledně Národní knihovny ČR a v přítomnosti Vlastimila Ježka zněly některé poznámky opravdu trefně. Ani v případě projektů „v síti“ není vždy snadné prosadit své plány. Nejen finanční zdroje, ale i nadšení a neustálé dokládání smysluplnosti každé aktivity musejí být všudypřítomné. Odměnou je potom však pohled na novou knihovnu, úspěšná realizace vzdělávací akti-

vity či vysoká návštěvnost nového informačního portálu.

Druhý den pokračovalo jednání ve třech sekcích. Tentokrát s názvy *Informační technologie, Současné problémy akvizice a Knihovníkům více práce*. Vybrala jsem si poslední jmenovanou, protože už její provokativní název sliboval zajímavý zážitek. Moderátorky Radka Římanová a Štěpánka Žížková připravily mix z důležitých témat. Hovořilo se o personální politice v knihovnách, o komunikaci mezi zaměstnanci, ale i o dalších povinnostech, které knihovníkům v rámci jejich práce mohou nastat. Některé příspěvky přímo vybízely k diskusi, a pokud by bylo více času, určitě by se debatovalo déle. Tato sekce měla také nejvíce posluchačů. A jaké z ní tedy vplynuly závěry? Knihovníkům v jistém slova smyslu opravdu práce přibývá. Knihovny se snaží vycházet svým uživatelům stále více vstříc. To zahrnuje jak nová technologická řešení, tak zvýšení kvality prostředí i lidského potenciálu. Na knihovníky a informační pracovníky jsou proto kladeny zvýšené nároky, proces jejich sebezvzdělávání je opravdu celoživotní. Cesta od myšlenek, jak pro své uživatele co nejlépe vystavět volný fond, vede k poskytování těch nejkvalitnějších poradenských a informačních služeb. Zajímavé potom je, že ve společnosti je stále nízké povědomí o knihovnické profesi a při obsazování volných míst se hlásí i lidé se slovy „vždyť to může dělat každý“. Štěpánka Žížková ukončila sekci malým kvízem. Zkuste si také odpovědět: Knihovnici si přibírají opravdu více práce, protože za a) *do teď neměli co dělat*, b) *jsou to prostě blázni*, c) *jsou to nadšenci*, které to baví a uspokojuje.

Poslední den byl věnován *čtbě a čtenářství*. Vít Richter zval přednášející, kteří prezentovali zejména výzkumy a projekty na toto téma. Jak už jsem také naznačila, hovořila i redakce *Čtenáře*, a to o jeho historii, současnosti a o výhledech do budoucna. Velmi zajímavé bylo vystoupení Zlaty Houškové postavené na mezinárodních zkušenostech s projekty na podporu četby.

Ukončení konference proběhlo opět ve velmi milém a odlehčujícím tónu, i když věřím, že mnozí jsme si odváželi domů plnou hlavu nelehkých námětů, nápadů a inspirace. Určitě nám vydrží až do příštího ročníku konference, který proběhne tentokrát již v červnovém termínu.

LŠ

Z KNIHOVEN...

Polabský knižní veletrh 2008

Podzimní sezónu výstaviště v Lysé nad Labem zahájily 4.–7. září 2008 tři výstavy – Domov a teplo, Polabský knižní veletrh a Čtyři dny se záchranáři.

Polabského knižního veletrhu se už tradičně zúčastnila Středočeská vědecká knihovna v Kladně se stánkem *Prezentace veřejných knihoven Středočeského kraje*, aby představila, co knihovny tohoto kraje za rok dokázaly a jak se předvedly svým čtenářům. Na stánku byly mimo jiných prezentací dva cliprámy, které připomínaly 60. výročí vydávání časopisu *Čtenář* a dále pozvánka na Knižnický happening v Kutné Hoře 3. října 2008.

Zahájení veletrhu se zúčastnil též hejtman Středočeského kraje

Ing. Petr Bendl. U recepce byla vystavena maketa návrhu nové Národní knihovny s doprovodnou dokumentací.

Stánek navštívila řada knihovníků nejen ze Středočeského kraje, se kterými jsme si vyměnili zkušenosti, zhodnotili výsledky svých akcí pro čtenáře a informovali se o situaci v knihovnách.

Veletrh měl samozřejmě doprovodný program – besedy s autory, autorská čtení, autogramiády, vyhodnocení literární soutěže, předání ceny Polabského knižního veletrhu. Autogramiádu zde uskutečnila knihovnice Zdeňka Ortová z Městské knihovny ve Velvarech, autorka knihy *Století vhodné pro ženy*.

Po celou dobu veletrhu se pořádaly aktivity pro děti v *Čítárně*

u Čerta (stánek Městské knihovny v Lysé nad Labem) a na stánku *Positivních novin*. Dále připomeňme expozici ilustrátora Karla Benetky, ohlednutí za 10. Hrabalovým Kerskem a akci *Senioři k počítačům* nejen pro seniory.

Polabský knižní veletrh se vydařil. Rádi jsme konstatovali, že o knihy i jejich autory je stále zájem a že knihovny mají co nabídnout svým čtenářům a uživatelům.

Text a foto LADISLAVA CUKROVÁ

Pověsti Českokrumlovka a Kaplicka očima dětí

Základní škola a Praktická škola v Kaplici dlouhodobě spolupracují s kaplickou Městskou knihovnou. Vedle tradičních akcí, jako jsou lekce knihovnické gramotnosti nebo besedy s literární tematikou, jsou to také výstavy prací dětí této školy. Spolupráce vzájemně obohacuje činnost obou organizací. Cílem je vzbudit u dětí zájem o knihy a literaturu, naučit je, že „knížky“ zcela nezastupitelně patří do jejich života.

Přestože děti mají mnohdy problémy se čtením, získávají pod kvalifikovaným vedením pedagogů a knihovníků vztah k literárním hodnotám, který pak dokáží velice výrazně vyjádřit za pomoci svých výtvarných dovedností. Jde jen o zvolení vhodné formy, která téma dětem přiblíží.

Důkaz, že zvolená cesta je správná, potvrzuje i výstava, která probíhala po celé prázdniny v knihovně, nazvaná *Putování za duhou*. V rámci jejího zahájení byla také veřejnosti představena „knížka“, kterou děti vytvořily. Jak uvádí podtitul, jedná se o pověsti Českokrumlovka a Kaplicka zaznamenané očima dětí. Zvolený název má svou symboliku: tak jako na konci duhy bývá podle pověsti ukrytý poklad, tak také děti při svém putování za jednotlivými pověstmi objevovaly „svůj poklad“ – moudrost a statečnost předků. Poznaly krásu svého domova a důležitost kořenů v životě. Aktivně u nich vznikl pocit sounáležitosti s rodným krajem a hrdost na svou vlast. Neotřele tak byl u dětí pěstovan

tolik potřebný pocit vlastenectví.

Práce na knize (vznikly pouze tři pracovní exempláře) probíhala téměř celý školní rok a stala se součástí různých oblastí učení. Prvotní informace o pověstech získali žáci z fondů městské knihovny, ty pak byly doplněny staršími fotografiemi vybraných lokalit, které velmi ochotně poskytl Státní okresní archiv v Českém Krumlově. Děti měly příležitost porovnat staré fotky s novými, které jim měly ukázat současný stav místa. V rámci vyučování se seznámily se zajímavými pověstmi z okolí svého domova. Při hodinách výtvarné výchovy se pod vedením paní učitelky M. Halabrinové pokusily ilustrovat danou pověst, při tom

si měly možnost vyzkoušet rozličné výtvarné techniky (batika na hedvábí, voskovaná a hliněná batika, suchá jehla, malování na sklo, tempery, akvarel ad.).

Vyvrcholením celé činnosti byla návštěva vybrané lokality a možnost ověřením si, zda pověst nelhalá...

Na zdárném průběhu akce se podílel kolektiv pedagogů i pracovníce knihovny, největší zásluhu na konečné podobě však měl „realizační tým“ ve složení Mgr. Milada Halab-

rínová, Mgr. Ludmila Šimová (ředitelka školy) a Daniela Wimmerová (knihovnice, která je také autorkou nových fotografií uvedených míst). Celá akce potvrdila, jak je důležité hledat nové formy spolupráce a jak moc záleží na tom, když se věc dělá s plným nasazením a hlavně „od srdíčka“.

Na závěr zbývá dodat, že poslední knížka o pověstech Kaplicka vyšla v roce 1969 a že by o nové vydání byl zájem. Jeden z exem-

plářů byl také předán starostovi města F. Jiskrovi, který se ujal jeho slavnostního pokřtění. Pro školy a knihovny je k dispozici ukázková verze na CD.

DANIELA WIMMEROVÁ

P. S. Díky iniciativě pana starosty se podařilo vytisknout (ve spolupráci s Infocentrem v Kaplici) 100 výtisků výše zmíněné „knížky“. Bude rovněž poskytnuta hlavně knihovnám a školám.

Setkání knihovníků seniorů proběhlo tentokrát ve Vsetíně

Letošní setkání knihovníků-seniorů uspořádal ve dnech 18.–20. června Regionální výbor SKIP jižní Morava a Masarykova veřejná knihovna Vsetín, která představuje ideálně fungující komunitní a informační centrum ve městě s necelými třiceti tisíci obyvateli. Takto pojaté funkce knihovny pomáhá i její mimořádně dobré umístění v centru města a optimální technické vybavení i personální obsazení. V knihovně probíhají doškolovací kurzy pro nezaměstnané, pro seniory a širokou veřejnost zastoupenou různými věkovými skupinami.

Program letošního setkání knihov-

níků-seniorů byl velmi bohatý a zajímavý. Představitel města nás přivítal na radnici, navštívili jsme vsetínské městské muzeum, Panskou zahradu a zámek, velkým zážitkem bylo pro nás vystoupení dětí mateřské školy a výklad o historii a současnosti města. Inspirativní byla také návštěva Místní knihovny v Halenkově, která je umístěna v budově mateřské školy a má na vesnické podmínky velmi bohatou činnost.

Kromě společenských akcí byla pro nás připravena i odborná vystoupení pracovníků knihoven, například o projektu, který je zaměřen

na práci se seniory *Město v mé paměti*, hovořil ředitel Městské knihovny v Rožnově pod Radhoštěm, knihovnice z Masarykovy veřejné knihovny představily projekt *Senioři v komunitní knihovně*, jenž je podpořen programem *Senioři vítáni*.

Po celé tři dny pobytu ve Vsetíně jsme se setkávali s velkým zaujetím knihovníků pro svou práci a také s pochopením pro kulturní život v tomto městě. Přesvědčili jsme se o tom, co znamená dobře fungující knihovna, která plně pochopila smysl své práce a má pro ni podporu a uznání. Kéž by bylo takových více!

ILUŠE CEJPKOVÁ

Velké knihovnické putování ve frýdecko-místecké knihovně

S cílem přilákat a zapojit do své činnosti co nejvíce dětí, uspořádala všechna oddělení pro děti a mládež Městské knihovny ve Frýdku-Místku hru s názvem *Velké knihovnické putování*. Putování trvalo čtyři měsíce a děti postupně navštívily vesnici Čtenářov, Zvědavý les, kostel Malířov a Knihomolův hrad. V každém z uvedených míst plnily úkoly a získávaly body, které pak směnily za tzv. „knihovnické škulíky“. Za ty si

pak mohly nakoupit ve speciálním knihovnickém obchůdku. Na své cestě si vyzkoušely vyrobit lepopřelost, napsat malé literární dílo, vymýšlely netradiční strom, malovaly fantastické zvíře nebo celé město, vyluštily mnoho kvízů a testů.

Touto akcí jsme navázali na velmi úspěšnou „čtenářskou ligu“, kterou pořádáme již několik let a je mezi dětmi velmi oblíbená. Nepřekvapil nás proto zájem o tuto soutěž. Cel-

kem 189 dětí se s velkým elánem pustilo do plnění úkolů a i když nemusely splnit všechny, ale jen ty, na které si troufaly, téměř dvě třetiny prošly všemi etapami soutěže.

Znovu se tak ukázalo, že knihovna je místo, kde si lze nejen vypůjčit svou knihu, získat potřebnou informaci, ale také místo, kde lze příjemně strávit volný čas.

IRENA LIBERDOVÁ

DOTAZ: Jaké zajímavé akce právě probíhají v knihovnách ve Švédsku?

ODPOVĚĎ: Napadá mě například tzv. *Černá hodinka v knihovně*. Existuje od roku 1995, kdy se na kodaňském marketingovém semináři se švédskými, norskými, dánskými a islandskými knihovny zrodil nápad na projekt s tímto názvem. Výstižné je především zvolené přídavné jméno, zvláště v nordických zemích, kde zima je dlouhá a s ní přicházející tma ještě výraznější než v České republice. Máme knihovny v severním Norsku, Švédsku a na Islandě, kde černá hodinka začíná opravdu hodně brzy. Například v knihovně v Kiruně je v prosinci černá hodinka celý den, slunce prostě vůbec nevychází. Dalším motivem zavedení této aktivity bylo oživit starodávnou nordickou tradici vyprávění.

Proto měl nápad velkou odezvu a připojilo se mnoho knihoven. Každý rok má *Černá hodinka v knihovně* jiné téma. Prakticky to znamená, že se nejprve publikuje množství upoutávek, co se odpoledne v knihovnách bude dít. Poté se už jen zapálí svíčky a při tom se čte a debatuje. Témata jsou například: Humor v severských zemích, Nordické pověsti, Děti v severských zemích, Ženy v severských zemích apod. Letošní téma je *Láska k Severu* a je naplánováno na 10.–16. listopadu. Tento týden se rozsvítí svíčky a bude se zároveň číst na více než 2000 místech po celém severu. Potěšující je také zájem baltických zemí a počet knihoven z Baltiku, které se k projektu připojují, stále narůstá. Projekt nyní zahrnuje i školní knihovny, které mají místo černé hodinky odpoledne (kdy je ve školních knihovnách zavřeno) dopolední *Svítání v knihovně*.

Ekonomická situace se v našich zemích dosti zhoršila a samozřejmě to postihlo i financování knihoven a jejich akcí. Proto se objevují mnohé návrhy na sponzorování. Víím, že se tyto myšlenky diskutují po celém světě, a proto tentokrát píší o posledním vývoji v severských zemích, kde se řeší podobné otázky: kdo se může stát sponzorem, jaká jsou kritéria a podobně. Nová ředitelka knihovny v Malmö Elsebeth Tank je Dánka (mluví dánsky a její profil a funkce je příkladem integrace v severských zemích). Elsebeth si dovede představit, že dětskou knihovnu v Malmö bude sponzorovat McDonald. Tento návrh není bez problémů a je dost kontroverzní – jsou tu hlasy pro i proti. Elsebeth srovnává tento krok s již existujícím sponzorováním dětského oddělení v Říšské nemocnici v Kodani anebo v Kanadě, kde McDonald sponzoruje speciální knihovnu pro handicapované děti.

Jistě jste všichni nadšeni myšlenkou *Černé hodinky v knihovně* (Noc s Andersenem, která je hodně cenná, je něco podobného; rozdíl je jen v tom, že *Černá hodinka* se obrací k dospělým i k dětem) a možná méně nadšeni myšlenkou na McDonalda v knihovně. Totéž se děje i v nordických zemích a ukazuje to na asi trochu jinou budoucnost pro světové knihovnictví. Vybrala jsem tyto dva aktuální příklady, abych ukázala, že je načase začít uvažovat nad různými řešeními ekonomické situace v knihovnách. Které je správné, si ovšem netroufám rozhodnout.

▷ POZOR ZMĚNA POZOR ZMĚNA POZOR ZMĚNA

Vážení předplatitelé,

od ledna 2009 se mění fakturace časopisu *Čtenář: měsíčník pro knihovny*. Bude ji zajišťovat vydavatel Střeďočeská vědecká knihovna v Kladně. Rozesílání bude provádět vybraná distribuční firma.

Pro stávající předplatitele NEVZNIKAJÍ nové povinnosti, jako obvykle obdrží **koncem roku 2008 zálohovou fakturu na předplatné** pro další rok a zároveň průvodní dopis, v němž budou podrobné informace.

S případnými dotazy se můžete obracet e-mailem na adresu redakce ctenar@svkkl.cz.
Děkujeme za pochopení a zachování přízně.

Vaše redakce Čtenáře

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

Biblioteki w systemie kultury jednoczącej się Europy. /Knihovny v kulturním systému sjednocené Evropy. /Warszawa: Wydawn. SBP, 2007. – 207 s. – (Nauka, dydaktyka, praktyka; 95) *Kfe 37.481*

CILIP : the Chartered Institute of Library and Information Professionals : yearbook 2007–2008 / comp. by Kathryn Beecroft. /CILIP : výroční zpráva 2007–2008. / London : Facet, 2007. – xv, 468 s. *Kp 37.461*

KALTWASSER, Franz Georg : Bibliotheksarbeit : Ausgewählte Aufsätze : mit einem Schriftenverzeichnis 1953 bis 2007. /Knihovnická práce. Vybrané stati. Rejstřík 1953–2007. / Wiesbaden : Harrassowitz, 2007. – 293 s. *Kdb 37.301*

MAJ, Jerzy : Statystyka w bibliotece i jej otoczeniu. /Statistika v knihovně a jejím okolí. / Warszawa : Wydawn. SBP, 2007. – 188 s. : grafy – (Nauka, dydaktyka, praktyka; 89) *Kq 37.398*

MÁLKOVÁ, Iva – ŘEHÁK, Daniel : Osobnost a dílo Viléma Závady v bibliografických datech. Olomouc : Votobia, 2006. – 197 s. *Krb 37.038*

Automatizace knihovnické a informační činnosti

CASLIN 2007 : informačné technológie a komunikácia vedeckých poznatkov : 14. medzinárodný seminár : zborník príspevkov ... / [zostavila Mária Džavíková]. Bratislava : Univerzitná knižnica, 2008. – 149 s. : il. *Sdg 37.484*

ISSS – Internet ve státní správě a samosprávě 2008. Praha : Triada, 2008. – 376 s. : il. *Ife 37.430*

KOWALSKA, Małgorzata : Dygitalizacja zbiorów bibliotek polskich. /Digitalizace fondů polských knihoven. / Warszawa: Wydawn. SBP, 2007. – 193 s. – (Nauka, dydaktyka, praktyka; 86) *OI 37.251*

STEPHENS, Michael : Web 2.0 & Libraries. Part 2 : trends & technologies. /Web 2.0 a knihovny. Část 2 : trendy a technologie. / Chicago : ALA TechSource, 2007. – 80 s. – (Library Technology Report ; vol. 43, no. 5) *Ife 37.278*

Using Interactive Technologies in Libraries / ed. by Kathlene Hanson and H. Frank Cervone. /Využívání interaktivních technologií v knihovnách. / New York: Neal-Schuman, 2007. – xiii, 105 s. : il. – (Library and Information Technology Association guide ; 13) *Ab 37.204*

Služby knihoven

Libraries Without Walls 7 : exploring „anytime“, „anywhere“ delivery of library services : proceedings of an international conference held on

14–18 September 2007... / ed. by Peter Brophy, Jenny Craven, Margaret Markland. /Knihovny beze zdí 7 : zkoumání knihovnických služeb poskytovaných vždy a všude. Materiály z mezinárodní konference, září 2007. / London : Facet, 2008. – viii, 255 s. : grafy *Sa 37.456*

Library Services for Immigrants : a report on current practices. /Knihovnické služby pro imigranty. Zpráva o aktuálních postupech. / [Washington] : U.S. Citizenship and Immigration Services, [2007]. – ii, 7 s. *Sh 8.573/B*

LITTAU, Karin : Theories of Reading : books, bodies, and bibliomania. /Teorie četby : knihy, spolky a bibliomanie. / Cambridge: Polity, 2006. – 194 s. : il. *Sft 207660*

KNIHOVĚDA

FOOT, Mirjam M. : Bookbinders at work : their roles and methods. /Knihaři v práci : jejich úlohy a metody. / London : British Library, 2006. – viii, 160 s. : il. *Xa 36.489*

Kniga v Rossii. Sbornik 1 / sostaviteli : A. A. Romanova, A. Ju. Samarin. /Kniha v Rusku. Sbornik 1. / Moskva : Nauka, 2006. – 334 s. *Xa G 187286*

KOLLÁROVÁ, Ivona : Vydavatelstvo v 18. storočí : trilógia k dejinám typografického média. Bratislava : Veda, 2006. – 182 s. : il. *Xc 36.579*

Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků [Národní knihovny České republiky]. (19) 2005 až 2006. Praha : Národní knihovna České republiky, 2006. – 200, [10] s. *Xa 36.741*

RICHTEROVÁ, Alena : Děčínské rukopisy ze sbírky Františka Martina Pelcla (1734–1801), nyní ve fondech Národní knihovny České republiky. Praha : Národní knihovna ČR, 2007. – 320 s. : il. *Xaa 37.220*

INFORMATIKA

BATLEY, Sue : Information Architecture for Information Professionals. /Informační architektura pro informační odborníky. / Oxford : Chandos, 2007. – 212 s. *Iea 37.087*

Best Practices in Government Information : a global perspective / ed. on behalf of IFLA by Irina Lynden and Jane Wu. /Nejlepší postupy v řízení informací : celosvětová perspektiva. / München: Saur, 2008. – 243 s. *Ie 37.468*

EDEN, Brad : Information Organization Future for Libraries. /Budoucnost organizování informací pro knihovny. / Chicago : ALA TechSource, 2007. – 54 s. – (Library Technology Reports ; vol. 43, no. 6) *Iea 37.277*

Zdroje jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

V Kostnici pracuje již 26 let knihovna Judaica-Bibliothek, plným názvem Dr.-Erich-Bloch-und-Lebenheim-Bibliothek der Israelitischen Kultus-gemeinde Konstanz. Byla otevřena v listopadu 1982 z iniciativy několika osobností židovské kulturní obce. Na jejím financování se podílí město Kostnice. Knihovna je přístupná veřejnosti. Fond knihovny přesahuje 3000 svazků. Pokrývá témata židovské religionistiky, filosofie, historie, křesťansko-židovského soužití, antisemitismu, holokaustu a život Židů v Německu i jinde. Část sbírky tvoří také literatura věnovaná tematicky státu Izrael. Ve fondu je i beletrie, která zahrnuje knihy židovských autorů, stejně jako literaturu psanou v jidiš, dále periodika a knihy pro děti a mládež. Knižní fond byl katalogizován on-line péčí Bibliotheksservice-Zentrum Bädenska Württemberska a záznamy obsahuje katalog Südwestdeutscher Bibliotheksverbund.

(<http://www.bsz-bw.de/eu/blochbib/>)

Österreichische Nationalbibliothek, rakouská národní knihovna, se nyní zabývá archivací rakouských internetových dokumentů v projektu Webarchivierung. Jedná se o stejnou motivaci, s jakou národní knihovny uchovávají tištěnou národní produkci, tedy zachování kulturního dědictví. Problematiku archivování WWW dokumentů známe z již fungujícího českého WebArchivu. Právní rámec pro archiv internetových dokumentů vytvoří zákon o médiích, který byl předložen k projednání letos v únoru. Zákon upravuje shromažďování on-line zdrojů. Pro archiv budou sbírány WWW stránky s doménou .at, kterých je nyní asi 740 000, a také další stránky s rakouskou tematikou, ale i stránky se vztahem k Rakousku. K těm posledním patří např. WWW stránky rakouského Kulturního institutu v New Yorku. Sběr začíná pilotní fází v trvání 18 měsíců a bude se postupovat tak, že stránky budou jednorázově sklizeny k určitému datu a pak opakovaně jednou až dvakrát ročně. Vytipované stránky, na kterých dochází k častějším změnám, budou sklizeny individuálně v odpovídajících intervalech. To se bude týkat stránek národních a regionálních médií, dynamických stránek z oblastí společenské, hospodářské, kulturní, administrativy a vědy.

(<http://www.onb.ac.at/about/webarchivierung.htm>, Österreichische Nationalbibliothek Newsletter.-Nr. 2 (2008), s. 7)

Centrum vedecko-technických informací SR (CVTI) se počátkem r. 2008 přestěhovalo. Novou budovu získalo v roce 70. výročí svého vzniku. V nové budově mají uživatelé mj. k dispozici více počítačových stanic s přístupem na internet a možnost WiFi připojení. Výpůjční služby, terminály s přístupem ke katalogům a konzultační služba jsou umístěny v přízemí poblíž šatny a kávuárny. V budově jsou dále všeobecná studovna a studovna periodik. Ve speciální studovně zpřístupňují fond norem, patentů, firemní literatury, fondy depozitních knihoven EBOR, OECD a Evropského dokumentačního centra. Publikace EU si návštěvníci mohou zároveň zakoupit v obchodě v přízemí budovy. Ve studovnách je dohromady přes 100 studijních míst s 32 počítači, které mají připojení na internet. Studovny i chodby jsou vybaveny komfortními židlemi a křesly. Používají se bezkontaktní čtenářské průkazy kompatibilní s běžnými studentskými kartami typu ISIC. Umožňují používat samoobslužná multifunkční zařízení a vstupovat přes turnikety do studoven.

(*Knížnica – Roč. 9, č. 4 (2008), s. 51–54*).

Ruští knihovníci v Uljanovské oblastní knihovně pojali finále soutěže Knihovník roku 2007 jako šou, které mělo rozbít představu nudné a šedivé profese. Do finále postoupilo 16 účastníků. V prvním úkolu měli představit sebe a svou knihovnu a obhájit svůj výběr profese v asi pětiminutové divadelně pojaté kompozici. Pomáhali jim při tom i čtenáři, zvláště děti. Další úkol vyžadoval, aby účastníci předvedli před publikem svůj návrh firemního obleku. Byly předvedeny např. mechové bikiny knihovnice z doby kamenné, vesta s kapsami ve tvaru knih, kabelky – organizéry. Třetím úkolem byla veřejná prezentace projektů knihovny k tématu Rok čtení a ruského jazyka. Soutěžící prezentovali např. projekt rodinné literární kavárny nebo projekt nazvaný Kdo se chce stát knihovníkem? Nezůstávalo to jen u klasických počítačových prezentací. Někteří přišli přímo s ukázkami programů, publikum vidělo „mluvící“ výstavku a nechyběl ani soudní proces, který rozhodoval o tom, zda má kniha budoucnost.

(*Biblioteka. – 2 (2008), s. 51–54*)

ZÁKLADNÍ KAMENY

NOVÉ BUDOVY NÁRODNÍ KNIHOVNY

21. část

aneb Národ sobě II

text JAROSLAV CÍSAŘ ▶ foto EVA HODÍKOVÁ

KÁMEN DVACÁTÝ TŘETÍ

/ Regionální organizace SKIP 10

– Knihovnici Moravskoslezského a Olomouckého kraje

Pro oživení paměti si dovoluji zopakovat základní informace:

Obnovení slavnosti Národ sobě s pořadovým číslem II, po téměř 140 letech a tentokrát na Letenské pláni (22. září 2006), provázelo teplé slunné počasí a dobrá nálada. Takřka profesionální moderátorské schopnosti především knihovnické obci předvedla Zlata Houšková. Slavnost zahájily proslovy, ten úvodní pronesl generální ředitel Národní knihovny ČR Vlastimil Ježek (do září 2008). Po něm vystoupil tehdy úřadující ministr kultury Martin Štěpánek a další hosté.

A pak už nastaly slavnostní chvíle předávání kamenů. První se dostali na řadu ti, kteří přijeli až z nejvzdálenějších koutů naší země – knihovnici z Moravskoslezského a Olomouckého kraje. (Pozn. redakce: do seriálu ve Čtenáři je tento text zařazen podle pořadí, v jakém se k nám dostal.)

V případě Národního divadla základní kameny za Ostravsko a Olomoucko chybějí. Nová budova Národní knihovny ČR se ale jimi bude moci pyšnit. „Základní kámen jsme darovali na základě výzvy generálního ředitele Národní knihovny. A byla to pro nás velká čest,“ uvedl Roman Giebisch z Vědecké knihovny v Olomouci.

O inscenaci slavnostního aktu předávání základního kamene se postaraly knihovnice z Městské knihovny Český Těšín, ... Připravily scénku za použití místního specifického nářečí, které je směsí polštiny, němčiny, slovenštiny a češtiny a kterému znalci spisovného jazyka chvílemi i rozumějí. Jejich vystoupení vyvolávalo salvy smíchu... Protože je však Roman Giebisch v daném regionálním výboru jediný muž, dostal právě on na starost opatření kamene a jeho dopravu do

Prahy. Byl to také on, kdo nakonec kámen za daný region předával.

Kámen pochází z Olomouckého kraje z obce Kosov nedaleko Šumperka. „Mám v Kosově chatu,“ vyličil okolnosti původu a způsobu získání kamene R. Giebisch. „Vykopal jsem ho při stavbě opěrné zídky. Protože měl pěknou strukturu a tvar, usadil jsem si ho nejdřív do květinové skalky.“

Dárci druh kamene ani jeho složení neznají. Díky pochopení a pomoci ředitelky Vědecké knihovny v Olomouci ing. Hany Študentové přivezlo kámen do Prahy právě auto této knihovny.

Roman Giebisch při předávání kamene vyslovil i jménem svých kolegů ze severní Moravy, Slezska a Olomoucka následující přání: „Nové budovy Národní knihovny ČR přejeme především hodně spokojených uživatelů, kteří se budou v knihovně dobře cítit, a také spokojené zaměstnance, kteří budou za svoji náročnou práci adekvátně ohodnoceni.“

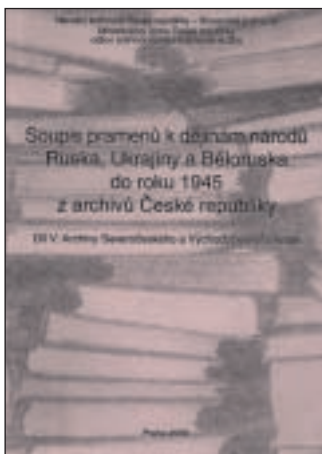
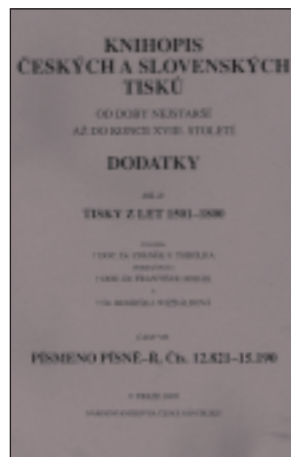
**Knihopis českých a slovenských tisků od doby
nejstarší až do konce 18. století : dodatky**

Díl II, Tisky z let 1501–1800. Část VII, Písmo Ř
Čís. 12.821–15.190

**Založil Zdeněk V. Tobolka, pokračovali
František Horák a Bedřiška Wižďálková.**

Dodatky k retrospektivní národní bibliografii starých českých
a slovenských tisků vydaných do konce 18. století.

- Národní knihovna ČR, Praha 2008, 1. vydání, náklad 500 výtisků,
87 s., 60 Kč
- ISBN 978-80-7050-549-6
- ISBN 80-7050-181-2

**Soupis pramenů k dějinám národů Ruska,
Ukrajiny a Běloruska do roku 1945
z archivů České republiky**
Díl V. Archivy Severočeského
a Východočeského kraje

Základ řady soupisů publikovaných díky spolupráci Slovanské
knihovny a Archivní správy Ministerstva vnitra ČR tvoří
„Soupisy pramenů k dějinám národů SSSR do roku 1945
z archivů ČSR“, které pořídily jednotlivé české archivy na přelomu
70. a 80. let. Přestože odrážejí dobu svého vzniku, představují
dodnes velmi cenný a rozsáhlý zdroj informací o českých archivních
fondech. Cílem publikační řady je zpřístupnit informace o tomto

bohatství širokému spektru zájemců. Knihy této řady jsou základním pramenným materiálem a výcho-
diskem pro bádání v oblasti historie česko-ruských, česko-ukrajinských a česko-běloruských vztahů.

- Národní knihovna ČR pro Slovanskou knihovnu, Praha 2008, 1. vydání, náklad 300 výtisků,
214 s., 80 Kč
- ISBN 978-80-7050-548-9

